

PARKSCHAP NATIONAAL PARK DE BIESBOSCH

ontwerp- BEGROTING

2018

INHOUDSOPGAVE

Inleiding.....	4
PROGRAMMABEGROTING	5
1. BESTUURSONDERSTEUNING.....	5
2. programma'S.....	5
2.1 Ontwikkeling Nationaal Park; op weg naar NLDelta.....	5
2.2 Project '2021'	7
2.3 De Biesbosch verdient het	7
2.4 Governance	9
2.5 Waterdriehoek en Streeknetwerk	10
3. STIMULERING DUURZAME RECREATIE	10
3.1 Keurmerken	10
3.2 Samenwerkingsprojecten met ondernemers	11
3.3 Exploitaties.....	11
4. BEZOEKERSMANAGEMENT	11
4.1 Recreatiemonitor.....	12
4.2 Entrepooften.....	12
4.3 Informatie op locatie	12
4.4 Gastheren	13
4.5 Wandel- en fietsverbindingen.....	13
4.6 Arrangementen	13
4.7 Marketing en communicatie Biesbosch	13
5. BEHEER NATUUR EN RECREATIEGEBIED DE HOLLANDSE BIESBOSCH.....	14
6. TOEZICHT EN HANDHAVING	15
7. GEBOUWEN EN GRONDEN	16
8. OVERIG – WERKEN VOOR DERDEN.....	16
8.1 Nieuwe Dordtse Biesbosch.....	17
8.2 Afvalstortlocaties.....	17
9. Investeringsen	18
PARAGRAFEN	19
10. Algemene dekkingsmiddelen.....	19
10.1 Algemene uitkeringen	19
10.2 Overige algemene dekkingsmiddelen in de vorm van verdienmodellen	19
11. Weerstandsvermogen en risicobeheersing	20
11.1 Weerstandscapaciteit.....	21
11.2 Risico's en beheersmaatregelen	22
12. Bedrijfsvoeringparagraaf	26
13. Verbonden partijen.....	27
14. Financieringsparagraaf.....	28
15. Grondbeleid	29
FINANCIËLE BEGROTING.....	30
16. Programmabegroting	30
16.1 Ontwikkelingen/budgettaire uitgangspunten	30
16.2 Ontwikkeling kapitaallasten	30
16.3 Ontwikkeling personeelslasten	31
16.4 Overzicht baten en lasten (exploitatie).....	31
16.5 Incidentele baten en lasten 2018	34
17. Geprognosticeerde balans	35
18. Meerjarenraming.....	37

BIJLAGEN

1. Exploitatiebegroting (detail)
2. Staat uit te voeren werken
3. Staat van activa
4. Staat van reserves en voorzieningen
5. Planning onderhoudsfondsen
6. Overzicht lang lopende leningen
7. Meerjarenbegroting 2018 – 2022
8. Meerjarenplan investeringen

Inleiding

Het wordt springtij

De Biesbosch is en blijft een zeer dynamisch gebied, met ambitie en met de wil om te realiseren. Wij realiseren ons wellicht te weinig daarin ook koploper te zijn ten opzichte van andere gebieden met een Nationaal Park. Onze toekomstvisie, onze verkenningen naar nieuwe structuren, de verdienmodellen, de deelname in de netwerken zoals Streeknetwerk Biesbosch en Waterdriehoek, de uitverkiezing tot Nationaal Park van Wereldklasse illustreren die dynamiek. Vanzelfsprekend ook in de regio met gastheren, vrijwilligers, gebruikers, handhavers, onderhoudsmedewerkers, partners als Staatsbosbeheer, IVN en vele anderen.

In 2018 komen deze ontwikkelingen samen, van buiten naar binnen en van binnenuit. Daarmee een toppunt in dynamiek, zoals springtij.

Om deels met Jan Rotmans te spreken: wij gaan uit een tijdperk van verandering naar een verandering in tijdperken. Een grotere beweging op meerdere samenhangende fronten.

De beweging:

- van Nationaal Park Biesbosch naar NLDelta van Wereldklasse
- van subsidie naar eigen inkomsten
- van government naar governance
- van deelnemers naar partners
- van beschermen naar benutten
- van publiek belang naar private mogelijkheden
- van natuur naar vrije tijd
- van bescheiden naar trots
- van introvert naar extravert
- van bezoekerscentrum naar experience
- van bedelen naar bieden
- van binden naar verbinden
- van natuur beschermen naar natuur ontwikkelen

Dat vraagt, weer, veel energie van alle betrokkenen, ook in een periode waarin bestuurlijke veranderingen spelen, eigen inkomsten realiseren nog veel vergt en de verwachtingen van de Biesboschontwikkelingen in- en extern hoog zijn.

Het vraagt ook vertrouwen, stuurmanskunst en blijvende aandacht voor de menselijke maat, hoe krachtig het springtij ook is.

PROGRAMMABEGROTING

1. BESTUURSONDERSTEUNING

Wat willen we bereiken? Wat gaan we daarvoor doen?

Met ingang van 1/1/2018 zal sprake zijn van een gewijzigde Gemeenschappelijke Regeling, waarin drie gemeentes participeren (Dordrecht, Drimmelen en Werkendam. Binnen dit hoofdstuk is de reguliere ondersteuning van het DB/AB en bestuurscommissie voor 5 vergaderingen per jaar opgenomen, alsmede de reguliere processen rond de planning & control cyclus.

Een groot deel van de inzet van het personeel onder bestuursondersteuning heeft betrekking op de ondersteuning van het bestuur in relatie tot de ontwikkeling van het nationaal park en nationale en regionale gebiedsontwikkelingen, welke voornamelijk programma- en projectmatig worden opgepakt (hoofdstuk projecten, maar ook onder stimulering duurzame recreatie, bezoekersmanagement, en coördinatie toezicht en handhaving).

Daarnaast neemt het Parkschap actief deel in het landelijk samenwerkingsverband van Nationale Parken in de personen van de voorzitter en de directeur.

De bestuurscommissie van het Parkschap heeft aangegeven een werkbestuur te willen zijn. Ook in 2018 vraagt dat een adequate voorbereiding en ondersteuning.

Wat mag het kosten?

De werkorganisatie bestaat uit: een directeur (0,8 fte), managementondersteuning (0,45 fte), boekhouding (0,40 fte) en control (een equivalent van € 42.000). Daarnaast is sprake van beleidscapaciteit beheer 0,1 fte en algemeen/bezoekersmanagement ca. 0,6 fte.

Naast deze personeelskosten is sprake van algemene kosten, waaronder vacatiegeld, accountantskosten, een bijdrage aan SNP, een bijdrage aan de coördinator toezicht en handhaving (uitvoerende organisatie is nog onbekend) en kosten voor representatie. Verder gaat het om de kosten van de kantoorlocatie in het Biesbosch Museum. De huur wordt voorsnog (tot en met 2018) gedekt vanuit resterende middelen voor het programmabureau Ondergedompeld. In de toekomst moet blijken of het Parkschap deze kantoorlocatie kan handhaven (financieringsvraagstuk).

De financiering bestaat uit algemene dekkingsmiddelen in de vorm van deelnemersbijdragen in de algemene kosten, uittredesommen van de provincie Noord-Brabant en de gemeente Sliedrecht en een subsidie van de provincie Zuid-Holland.

2. PROGRAMMA'S

2.1 Ontwikkeling Nationaal Park; op weg naar NLDelta

De nominatie Nationaal Park van Wereldklasse is verzilverd in de aanwijzing door de vakjury. Voor 2017 is de uitwerking gestart maar deze zal in 2018 een stevige impuls moeten krijgen. Een impuls om aan de hooggespannen verwachtingen te kunnen voldoen in het NLDelta programma en voor het nationaal park en de Biesboschregio als een belangrijke drager. Het jaar 2018 is, na het startjaar 2017, een cruciaal jaar; de eerste grote stap naar 2021, het jaar van afronding en realisatie.

Voor Nationaal Park en Biesboschregio staan in lijn met de NLDeltdoelen:

2.1.1 Natuur

- Meer ruimte voor (bijzondere) deltanatuur: Parkschap start het beheer van de Nieuwe Dordtse Biesbosch (samen met Staatsbosbeheer), waarmee Dordtse en Sliedrechtse Biesbosch steviger worden verbonden met deze uitbreiding van ongeveer 320 ha.

- Kwetsbare natuur beschermen: met de doorstart en aanscherping van de zonering (gebruiksruimteverdeling) en de spreiding van bezoekers over een grotere regio zal de druk op de kwetsbare natuur verminderen. Met een bijdrage uit het prijzengeld van onze wilcard wordt een Natuurvisie Biesbosch-Haringvliet geactualiseerd op basis van al bestaand onderzoek en afspraken. Deze dient als basis voor realisatie van bestaande en nieuwe initiatieven op het gebied van natuurontwikkeling, -herstel en -beheer. Natuurmonumenten en Staatsbosbeheer trekken hierin gezamenlijk op in samenwerking met andere betrokken partijen.

2.1.2 Bezoekers

- Naast het verfijnen van het bestaande aanbod zijn/worden plannen ontwikkeld en gerealiseerd om bezoekers (regionaal, nationaal en internationaal) gastvrij te ontvangen.
- Impulsen aan het gastherennetwerk, de bezoekerscentra, o.a. vernieuwing bezoekerscentrum Dordrecht (ook op 'wereldklasse' niveau), maar ook het ontwikkelen van bijzondere bezoekersarrangementen (meerdaags, van basic tot luxe). Met een deel van het prijzengeld van onze wilcard wordt hiermee in 2017 gestart voor het hele NLDelta gebied.
- Verbindingen, ook over water, met structurele inzet van Waterbus, het vernieuwde veer Kop van 't Land, de kleinere pontjes (o.a. Lage Zwaluwe) versterken de toegankelijkheid. Een deel van het prijzengeld van onze wilcard wordt in 2017 aan een kwartiermaker besteed, die de weg moet banen voor structurele verbindingen over water van Haringvliet via Hollands Diep naar Kinderdijk, Biesbosch en Vestingdriehoek.
- Met een deel van het prijzengeld van onze wilcard wordt in 2017 elektrisch varen verder gestimuleerd door het openstellen van enkele kreken alleen voor elektrisch varen en door het organiseren van een E-(lectric)vent in de regio. Dit krijgt in 2018 een vervolg. Staatsbosbeheer neemt hierin het voortouw.
- Wij nemen deel aan de merkontwikkeling van de Nationale Parken en participeren in de internationale campagnes (NBTC) maar ook provinciaal (o.a. Visit Brabant). Publiciteit en Productontwikkeling maken een (kwaliteits-)schaalsprong. Een deel van het prijzengeld van onze wilcard wordt besteed aan communicatie over en het positioneren van het merk NLDelta.

2.1.3 De regio (leef- en vestigingsklimaat)

- Bewoners, ondernemers, belangengroepen en gebruikers gaan deelnemen in gebiedsontwikkeling.
- Door inzet van nieuwe medezeggenschapsvormen, medebepaling van producten en bestedingen, in ondernemersoverleggen/kamers zal draagvlak en trots toenemen.
- Belangrijke netwerken, zoals Waterdriehoek en Biesbosch Streeknetwerk, zullen met extra initiatieven vanuit de Biesbosch worden versterkt.
- Voor ondernemers ontstaat ruimte voor ontwikkeling en groei en daarmee een impuls aan de regionale economie en werkgelegenheid.
- Met steun van RVO en onder trekkerschap van Staatsbosbeheer wordt in 2017 een kaart voor gebruiksruimteverdeling ontwikkeld in de Biesbosch en NLDelta, die de basis moet worden voor keuzes bij verdergaande ontwikkelingen in het gebied.

Een pittige opgave terwijl de 'winkel open blijft'. Zeker ook omdat er 1) een 'nieuwe governance' start met herziene posities van overheden ten opzichte van andere belangengroepen en 2) resultaat verkiezingen 2017 en zeker ook de gemeentelijke verkiezingen 2018 meerwaarde kunnen toevoegen aan Nationale Parken.

2.1.4 Sturing in netwerken

Sturing in netwerken en daarin een bewuste eigen, niet subsidieafhankelijke rol daarin nemen, vraagt (nieuwe) kwaliteiten die kans krijgen om zich te tonen. Bij bestuurders, bij ondernemers, bij gebruikers en ook bij medewerkers, in een zich veranderende organisatie.

Wij verstevigen de relaties met overheden, met Staatsbosbeheer, met (alle) partners in NLDelta,

met ondernemers en met gebruikers. Deelnemen in (inter)nationale netwerken en daarin ook je koploperpositie bewijzen is vanzelfsprekend.

2.2 Project '2021'

Het jaar 2021 is in vele opzichten een belangrijke markering voor Nationaal Park De Biesbosch en het Parkschap. Het is het perspectiefjaar van de toekomstvisie en sluit aan op vele andere initiatieven/projecten:

- Het is hét grote jaar voor de afronding NLDelta, maar ook 600 jaar Biesbosch.
- In 2017/18 start een programmateam om samen met o.a. Dordrecht-Rotterdam, aansluitend op het thema water (in al zijn facetten) aan voorbereiding. Wellicht is Biesbosch 2021 het themajaar voor de Provincie Noord-Brabant.
- Naast de cultuurhistorische aspecten zal ook River Art worden doorgezet, met partners die het belang/kansen van cultuur en landschap ondersteunen en projecten willen realiseren.
- In NLDelta verband, vanzelfsprekend ook in 2021 aansluiten bij Haringvliet/Vestingdriehoek/Waterpoort en Waterdriehoek. O.a. in 2021 is het 400 jaar geleden dat Hugo de Groot ontsnapte uit Slot Loevestein.

2.3 De Biesbosch verdient het

Wat willen we bereiken?

Door de diverse bezuinigingen van Rijksweg, bij de deelnemers en vanwege het aflopen van bijdragen (m.i.v. 1/1/2017) is ook het laatste deel van de compensatie 3^e Merwedehaven vervallen) staat de financiering van het beheer en onderhoud van het natuur- en recreatiegebied en de voorzieningen onder druk. Om die reden is de gebruikers van het gebied gevraagd om mee te betalen (recreatievaart), is gekeken naar verdere bezuinigingen, en worden bezoekers van het gebied gevraagd te doneren. Het gebied is tenslotte van ons allemaal. Mede-verantwoordelijkheid en medezeggenschap zijn belangrijke termen. Niet vergeten moet worden dat al veel vrijwilligers werkzaam zijn (onderhoud van het Bever Bos, bij natuur- en educatietochten, om donateurs te verwerven etcetera). In 2017 is de onderzoeks- en implementatiefase van deze verdienmodellen afgerond. Per verdienmodel wordt de situatie en uitwerking besproken.

In algemene zin blijft de noodzaak om duurzame financiering als een van de prioriteiten in het beleid van het Parkschap (en haar opvolgers) op te nemen.

Naast de projecten in 'De Biesbosch verdient het' zullen mogelijkheden van bedrijfsvrienden en de mogelijke realisatie van een gebiedsontwikkelingsfonds (mede met de inzet van de heer Van Vollenhoven) worden verkend.

Een andere ontwikkeling betreft de verschuiving van (structurele) exploitatiefinanciering/subsidiëring naar (tijdelijke) programma- en projectfinanciering. Tevens zullen investeringen (en het vervolg: beheer en exploitatie) minder door het Parkschap, maar veeleer door partners/ondernemers geschieden met een regiefunctie voor het Parkschap.

Wat gaan we daarvoor doen?

2.3.1 Recreatievaart (voorheen vaantjes):

In 2017 wordt, naast de voorbereiding van een systeem van inning van de watersportbijdrage, gewerkt aan een inspraakmodel voor de watersporters.

Dit kan vormgegeven worden in de governance van het Parkschap of kan apart vormgegeven worden in de vorm van een fonds waarin alle middelen specifiek voor waterrecreatie worden gestort en waarvoor een gezamenlijk 'bestuur' bevoegdheid heeft om de aanwending van het budget te bepalen.

Aanvang 2018 wordt het systeem uitgerold en zal volgens het nieuwe inspraakmodel gewerkt worden. De inschatting van het tekort bij het Parkschap en Staatsbosbeheer is ca. € 200.000 (jaarlijks), waarvan € 35.000 van dit tekort bij het Parkschap ligt. Het inningssysteem zal naar verwachting netto tussen de € 60.000 en € 110.000 op gaan brengen.

2.3.2 Concessies:

Uitgangspunt:

1. per 01-01-2018 een stelsel van gebruiksovereenkomsten wordt geïntroduceerd, al dan niet gekoppeld aan een vergunning. Basis van het tarief is het 'vaantje' dat voor de recreatievaart wordt ontwikkeld. Voor iedere deelsector (bootverhuurders, rondvaartbedrijven, elektrisch varen, etc.) is een eigen tarief berekend als veelvoud van het vaantjes-basistarief;
2. gefaseerd het tarief van de overeenkomsten wordt ingevoerd;
3. de samenwerking met de ondernemers wordt geborgd in een aangepast governance model.

Dit betekent dat we in 2018 zo'n € 20.000 aan inkomsten voor het Nationaal Park tegemoet kunnen zien. De verdeling over bijdragen aan het onderhoud aan Parkschap of Staatsbosbeheer, zal vanwege de inspraak van de ondernemers nog bepaald moeten worden.

Introductie van de gebruiksovereenkomsten vraagt zorgvuldigheid en snelheid. Ondernemers dienen die voor oktober 2017 te kennen, zodat ze er in hun tarieven voor 2018 rekening mee kunnen houden.

Een andere mogelijkheid is dat in 2017 wellicht direct een marktconform tarievenstelsel wordt ingevoerd. Dan is de opbrengst hoger (vooralsnog gaan we echter uit van € 20.000 in 2018).

2.3.3 Beleef- en Geeffonds:

Het project om het Beleef- en Geeffonds nieuw leven in te blazen is gelukt. Het fonds is sinds 2016 overgenomen door het Streekfonds. Zij gaan dan ook voor 2018 zelf bepalen hoe ze daarmee verder gaan. De betrokkenheid van het Parkschap ligt in de bestuurlijke functie van de directeur (bestuur Streekfonds). De middelen voor het functioneren van het fonds komen uit de opgehaalde bijdragen door de ondernemers en uit het Streekfonds zelf.

Een grove inschatting van de inkomsten voor 2018 ligt op € 30.000; deze komen terecht bij het Streekfonds. Het Parkschap kan een beroep doen op een deel van de inkomsten, door het indienen van te financieren projecten. Staatsbosbeheer zal voor haar gebiedsdeel van het Nationaal Park projecten indienen.

2.3.4 Biespas

De BiesPas is eind 2016 gefaseerd uitgerold. Als eerste via eindejaarsattenties van bedrijven voor medewerkers, daarna via een introductiecampagne in maart/april 2017. Synchroon aan de uitrol is de website live gegaan en zijn de eerste 'voorrecht'-activiteiten voor donateurs uitgevoerd. 2017 moet beschouwd worden als 'jaar 1' van de Biespas. Dit jaar kent, volgens de prognoses, nog een tekort vanwege de opbouw van het aantal structurele donateurs. Het aantal donateurs voor jaar 1 is bepaald op 7.500. Jaar 2, 2018, kent een toename tot 11.250 donateurs.

2.3.5 Ondernemend bezoekerscentrum

Het Biesboschcentrum zal de komende jaren moeten transformeren naar een herkenbare poort tot de Biesbosch, de Waterdriehoek en de Delta. Het moet een aantrekkelijk aankomst en vertrekpunt zijn voor bezoekers die hun weg zoeken in deze gebieden.

In 2016 is bureau Ruimte en Vrije Tijd gevraagd om een marktverkenning te doen naar partijen die belangstelling hebben om de exploitatie van het Biesboschcentrum in Dordrecht op zich te nemen. Deze verkenning heeft ertoe geleid dat aanvang 2017 gestart is met een prijsvraag waar ondernemers zijn uitgenodigd hun plannen met het Biesboschcentrum in te dienen.

Indien deze prijsvraag leidt tot een samenwerking met een ondernemer, dan zullen 2017 en 2018 de overgangsjaren worden naar een nieuw bezoekerscentrum: het Biesbosch Experience center. In de loop van 2017 zal duidelijk worden welke investeringen dit vanuit het Parkschap vraagt en welke betekens een nieuw samenwerkingsverband voor de organisatie heeft. Binnen het meerjarenprogramma Waterdriehoek 2016-2019 is een vervolgonderzoek gefinancierd (zie 2.4). Achterliggend doel is de exploitatielasten van het Parkschap aanzienlijk te verlagen.

2.3.6 Bedrijfsvrienden

De betrokkenheid van maatschappelijke partners en met name ook ondernemingen kan worden gematerialiseerd in de oprichting van 'bedrijfsvrienden' in enigerlei vorm (bijv. een stichting). Wij verkennen in 2017 en realiseren in 2018 een substantiële bijdrage vanuit het bedrijfsleven, oplopend naar € 100.000. Daarvoor is een brede inzet nodig vanuit de organisatie, vanuit bestuurders en met behulp van externe adviseurs of trekkers.

Onze inzet daarbij is dat de Biesbosch deze bedrijven een prachtig, sterk, onderscheidend product bieden. Dit kan in algemene termen (leef- en vestigingsklimaat, gezondheid, MVO) en specifieker door het bieden van een variëteit aan producten, zoals ontvangsten, programma's voor gasten, medewerkers, bijzondere tochten, verbondenheid met educatieve programma's/scholen en naamsverbondenheid bij Biesboschactiviteiten. De vraag is vervolgens: wat biedt u ons?

Deze pakketontwikkeling op maat wordt mede uitgedragen door bestuurders en meegenomen in de (netwerk)contacten. Tevens onderzoeken wij of de expertise in de Commissie Van Vollenhoven kan worden benut ten behoeve van de realisatie van een gebiedsontwikkelingsfonds, waarin partijen medeverantwoordelijkheid nemen (mede-eigenaar willen worden).

2.3.7 Marketing voor 'De Biesbosch verdient het':

De marketing van 'De Biesbosch verdient het' is gestoeld op het in de etalage zetten van de resultaten van het programma en de binnengekomen middelen. Deze worden ingezet om gebruikers en ambassadeurs van het gebied enthousiast te maken om te blijven bijdragen, waar mogelijk zelfs met eigen initiatieven in de vorm van bijvoorbeeld crowdfunding.

De uitrol van de marketing moet in de pas lopen met de voortgang van het programma 'De Biesbosch verdient het'. In 2017 worden de eerste resultaten op een nog bescheiden versie van een te ontwikkelen platform zichtbaar. In 2018, met de uitrol van een inningsstelsel van de recreatievaart en concessies zal de marketing pas gaan uitgroeien tot het beoogde platform. Samenwerking met de gebiedsmarketing en met partners als het Biesbosch Streekfonds en het Buitenfonds (Staatsbosbeheer) zal dit in de loop van 2018 moeten gaan leiden tot de eerste nieuwe initiatieven, zoals crowdfunding of gericht vrijwilligerswerk.

Wat gaat het opbrengen?

In de begroting van het Parkschap zijn eveneens opbrengsten vanuit deze verdienmodellen opgenomen. Wat betreft opbrengsten kunnen we geen harde uitspraak doen. De gekozen weg van participatie bij recreatievaart en concessies is naar verwachting de meest bestendige weg voor de toekomst, zeker in relatie tot het nieuwe governance model dat uitgewerkt wordt voor het Parkschap. De manier waarop bijgedragen wordt, wordt in gezamenlijkheid bepaald, zo ook de manier van besteden van de middelen.

Een deel van de binnengekomen middelen die de verdienmodellen realiseren zal toekomen aan het Parkschap en een deel aan Staatsbosbeheer.

Uitgaande van € 100.000 inkomsten bij project recreatievaart, betekent dit € 35.000 voor het Parkschap en het overige voor Staatsbosbeheer.

Uitgaande van een 50-50% verdeling bij de overige projecten, betekent dit € 10.000 voor concessies en € 15.000 voor het Beleef en Geeffonds. Voor de opbrengsten vanuit Beleef en Geef is € 6.000 geraamd onder Algemene Dekkingsmiddelen voor de instandhouding van bestaande zaken; de overige € 9.000 is voor nieuwe zaken, welke niet zijn begroot.

Voor de Biespas zullen de eerste inkomsten aangewend worden voor speciale projecten, maar zal het saldo van de inkomsten en kosten voor dit project in 2018 naar verwachting nog nihil of negatief zijn.

2.4 Governance

Met het uittreden van de 2 provincies en 1 gemeente is waarschijnlijk een herziening van de Gemeenschappelijke Regeling noodzakelijk opdat er vanaf 1-1-2018 ook rechtsgeldige besluiten kunnen worden genomen.

Deze ontwikkeling is mede aanleiding om in 2017 een heroriëntatie te doen op de sturingsvraag. Tevens zijn de zeggenschapsvragen die voortvloeien uit 'De Biesbosch verdient het' en de ontwikkeling naar Nationaal Park van Wereldklasse argumenten om de governance te agenderen. In 2017 is verkend, op basis van de inhoudelijke vragen met betrekking tot de toekomst van de Biesbosch (op 3 niveaus, als Nationaal Park *sèc*, als Biesboschregio en als NLDelta) wat het passende sturingsmodel is. Een of meerdere modellen waarin rollen, verantwoordelijkheden en bijdragen op de verschillende niveaus zijn geformuleerd. De implementatie zal vooral in 2018/2019 worden gerealiseerd.

2.5 Waterdriehoek en Streeknetwerk

Het Parkschap is in netwerkverband actief met een variëteit aan partners, o.a. de Waterdriehoek (met Kinderdijk, Dordrecht en Prov. Zuid-Holland naast nog een achttal directe partners), en het Biesbosch Streeknetwerk en Streekfonds Biesbosch met gemeenten, onderwijs, provincie en private partijen. Deze netwerkverbanden zullen zich uitbreiden.

Biesbosch Streeknetwerk

Provincie Noord-Brabant heeft streken uitgenodigd om op eigen kracht een ambitieprogramma te ontwikkelen voor de streek. Daar waar wordt bijgedragen aan provincie beleidsprioriteiten kan ook voor dat project/programma een financiële bijdrage worden verkregen.

Het Parkschap neemt aan deze programmaontwikkeling deel. Tevens wordt de relatie met het Biesbosch Streekfonds herzien (in 2017/2018). Parkschap is lid van het Streekfondsbestuur.

Waterdriehoek

In het Meerjarenprogramma Waterdriehoek 2016-2019 zijn enkele Biesboschprojecten opgenomen. Het project, dat ook in 2018 om uitwerking vraagt door het Parkschap, betreft Biesboschcentrum Dordrecht (project 4.10.2 in dit meerjarenprogramma). In 2017 en 2018 wordt gewerkt aan onderzoek en ontwerp. De kosten bedragen € 150.000 waarvan € 75.000 bijdrage PZH. De € 75.000 bijdrage van het Parkschap zijn middelen uit de bestemmingsreserve tentoonstelling.

Wat gaat het kosten?

Voor de ontwikkeling van het Nationaal Park binnen het project NLDelta is prijzengeld verkregen dat voor specifieke projecten wordt ingezet. Er zijn geen middelen opgenomen in deze begroting. Voor project '2021' is sprake van de inzet van beleids capaciteit (onder bestuursondersteuning), de concrete uitwerking en het vinden van financiering hiervoor is de opgave voor de komende jaren.

Voor de uitwerking van de verdienmodellen is door de provincies Noord-Brabant en Zuid-Holland subsidie verleend (in twee tranches): voor de uitwerking van vijf verdienmodellen voor een periode van per tranche medio 2,5 jaar (totale doorlooptijd 2015 t/m medio 2018). De uitwerking voor het verdienmodel natuurbijdrage automobilisten/Biespas is in 2016 afgerond. De verdienmodellen Beleef en geef, natuurbijdrage recreatievaart en concessieverlening zullen in 2017 worden afgerond. De provincie Zuid-Holland heeft daarnaast 50% financiering toegezegd voor de programmacoördinatie (af te ronden in 2017) en marketing in relatie tot deze verdienmodellen. Op marketing wordt ook in 2018 nog ingezet, een deel van het budget is voor 2018 geraamd.

Het project voor het Biesboschcentrum wordt gefinancierd door het Parkschap en de provincie Zuid-Holland samen.

3. STIMULERING DUURZAME RECREATIE

3.1 Keurmerken

De afgelopen jaren heeft het Parkschap verschillende keurmerken verworven op het gebied van duurzaam toerisme: Europees Handvest voor Duurzaam Toerisme (2012), Green Key (bezoekerscentrum/rondvaart/bootverhuur, 2011) en Blauwe Vlag (Recreatieplas Merwelanden,

2014). Daarnaast is in 2014 een verkennend onderzoek gedaan naar de mogelijkheid om voor de Biesbosch de status van Unesco Biosfeer Regio te verwerven.

3.1.1 *Europees handvest voor Duurzaam Toerisme*

Het Europees Handvest is vooral een 'tool' om partijen samen te brengen in het streven naar duurzaam toerisme. In 2017 is besloten om niet voor een verlenging van het handvest te gaan. Duurzaam toerisme is in 5 jaar tijd een geaccepteerd begrip geworden en ligt stevig verankerd in zowel de Toekomstvisie van Parkschap en Staatsbosbeheer voor de Biesbosch als in het ambitieboek van NLDelta.

3.1.2 *Unesco Biosfeer Regio*

Een van de aanbevelingen uit het onderzoek naar de Biesbosch als Biosfeer Regio was, dat het gebied opgeschaald zou moeten worden naar een ruimer gebied waarin wonen en werken ook een plek heeft. Samenwerking met ondernemers en met onderwijs-instellingen zijn belangrijke voorwaarden. De ambities zoals verwoord in NLDelta geven aanleiding voor een verder onderzoek naar de haalbaarheid van deze status voor het hele gebied. Dit onderzoek wordt in 2018 uitgevoerd en gefinancierd vanuit de resterende middelen van het programma Ondergedompeld.

3.2 *Samenwerkingsprojecten met ondernemers*

Het project Sun-Bi (duurzaam varen in de Biesbosch), waarin het Parkschap deelnam, is in 2017 afgerond. Het vervolg richt zich op het verder stimuleren van elektrisch varen in de Biesbosch. Onder trekkerschap van Staatsbosbeheer wordt in 2017 een gebruiksruiimteverdelingskaart opgesteld, waarin onder meer wordt bepaald welke kreken opengesteld kunnen worden voor (alleen) elektrisch varen. Dit moet in 2018 zijn beslag krijgen. In de communicatie (draagvlak creëren) hierover naar bezoekers en ondernemers is ook een rol weggelegd voor het Parkschap.

3.3 *Exploitaties*

In het verleden zijn onder andere de Ecolodge, de zonnepont Grienduיל met bijbehorende twee steigers en drie elektrische oplaadpunten (duurzaam varen) gefinancierd vanuit Europese subsidie. De bedoeling is dat de nieuwe exploitant van de Zuileshoeve ook de Ecolodge gaat exploiteren. Tot die tijd verzorgt Stayokay Hostel Dordrecht het contact met de gasten en het dagelijks onderhoud van de Ecolodge voor het Parkschap. Boeking vinden plaats via de website www.slapenopdeecolodge.nl.

Tot nu toe is het gebruik van de elektrische oplaadpunten minimaal. In 2017 is het gebruik gestimuleerd door het aantal verkoop-/opwaardeerpunten te verhogen.

Wat gaat het kosten?

Het onderzoek naar de Unesco Biosfeer Regio is begroot op € 15.000 en wordt gefinancierd vanuit de resterende middelen van het beleidsprogramma Ondergedompeld. De exploitaties (Ecolodge, het rondje Biesbosch (zonnepont) en de oplaadpalen) zijn (nog) niet kostendekkend en moeten worden medegefinancierd door opbrengsten uit verdienmodellen.

4. BEZOEKERSMANAGEMENT

Medewerkers van Staatsbosbeheer, IVN en Parkschap werken samen met relevante partners rond thema's als entreepoorten, routes/informatie op locatie en recreatiemonitor. Doel hiervan is om de kwaliteit van de informatievoorziening in de Biesbosch op peil te houden en te versterken.

Wat willen we bereiken / wat gaan we daarvoor doen?

4.1 Recreatiemonitor

In het project Nationale Parken van Wereldklasse is het monitoren van bezoekers op uniforme wijze in de verschillende parken een van de aandachtspunten. In 2017 wordt bekeken of de Biesbosch aanhaakt bij een monitoring programma dat in diverse parken wordt uitgerold. Daarnaast worden sinds 2012 op verschillende invalswegen naar de Biesbosch tellingen verricht. Ook zijn telgegevens beschikbaar van onder meer entreepoorten en sluizen. Zo kunnen trends en veranderingen in bezoekersgedrag over meerdere jaren worden gesignaleerd en kunnen programma's hierop worden aangepast. Studenten van een toeristische opleiding kunnen de gegevens analyseren. De kosten voor meedoen met landelijke monitor bedragen € 10.000 en worden eenmalig gefinancierd vanuit de resterende middelen Ondergedompeld.

4.2 Entreepoorten

Het gebied kent drie entreepoorten: Biesboschcentrum (Dordrecht, Parkschap), Biesbosch MuseumEiland (Werkendam, stichting) en Biesboschcentrum (Drimmelen, Staatsbosbeheer).

4.2.1 Biesboschcentrum Dordrecht

Biesboschcentrum Dordrecht dient als gastvrij ontvangst- en startpunt voor zo'n 120.000 bezoekers per jaar. Het centrum is één van de drie hoofdpunten naar Nationaal Park De Biesbosch. Het heeft een functie in de educatie en voorlichting alsmede in de promotie van de Biesbosch, de recreatie en de activiteiten die worden aangeboden door Parkschap, Staatsbosbeheer en lokale ondernemers. Dit wordt gecombineerd met een ondernemende taak om deze werkzaamheden te financieren. Het Biesboschcentrum zal in 2017-2018 een transformatie ondergaan naar een Biesbosch Experience. Met het Biesbosch MuseumEiland heeft de Biesbosch dan twee entrees die passen bij een Nationaal Park van Wereldklasse. Die entrees moeten de bezoeker laten zien dat het gebied groter is dan alleen de Biesbosch. (Versterking van) de samenwerking met andere belangrijke entrees in NLDelta, zoals Kinderdijk, Slot Loevestein en Tiengemeten, is daarom een belangrijke opgave voor de komende jaren.

Vrijwilligers worden meer en meer ingezet voor andere werkzaamheden dan alleen de begeleiding van educatieve activiteiten. Ook voor onderhoud, pont varen, bezoekerscontact en facilitaire zaken wordt vaker beroep gedaan op vrijwilligers. Voor alle vrijwilligers geldt de vergoeding zoals bepaald met het in 2016 geïmplementeerde gidsenbeleid met het wettelijk maximum van € 4,50/uur en € 1500,- per jaar.

4.2.2 Biesbosch MuseumEiland

Het Biesboschmuseum is een belangrijke en toonaangevende poort en locatie voor de Biesbosch, op wereldklasse niveau qua architectuur en omgeving. Een stevig inhoudelijk activiteitenprogramma is in 2018, samen met NP/Staatsbosbeheer en partners gerealiseerd, waarbij niet alleen bezoekcijfers hoog blijven, maar het museum ook een bestemming wordt voor andersoortige activiteiten/presentaties.

4.2.3 Bezoekerscentrum Drimmelen

De locatie/het pand, waarin het bezoekerscentrum Drimmelen zich bevond, is geprivatiseerd. Op deze locatie wordt een informatiefunctie door Staatsbosbeheer ingevuld.

4.3 Informatie op locatie

Informatie op locatie wordt steeds belangrijker. In 2016 en 2017 is gekozen voor een nieuwe stijl voor informatieborden t.b.v. fietsers en wandelaars. Parkschap, Staatsbosbeheer, Gemeente Werkendam en andere partijen werken hierin samen. De uitrol hiervan, met belevingskaarten in Biesboschhuisstijl in de hele Biesbosch, wordt in 2018 voortgezet met o.a. De Nieuwe Dordtse Biesbosch. Daarnaast gaan steeds meer partijen informatie via de izi-TRAVEL app aanbieden. Dit wordt gestimuleerd met workshops en uitwisselen van informatie voor ondernemers en andere

relevante partijen. Het gebruik hiervan zet zich in 2018 door. Staatsbosbeheer heeft hierin het voortouw. Ook de regionale VVV's werken hier al veel mee. Voor het Parkschap liggen hier veel mogelijkheden voor fietsers, kanoërs en wandelaars en zeker ook voor internationale bezoekers. Het streven is om in 2018 tenminste 2 nieuwe izi-TRAVEL routes aan te bieden waarvan een Engelstalige.

4.4 Gastheren

In 2017 is het aantal Biesbosch-gastheren gegroeid naar 75. Alle gastheren hebben een individuele overeenkomst met de Biesbosch en betalen een jaarlijkse bijdrage van (in 2018) € 95. Het bevorderen van samenwerking tussen gastheren rond Biesbosch onderling en met de rest van NLDelta staat centraal. Hier liggen kansen voor meerdaagse arrangementen, waarmee in 2017 een begin is gemaakt. Doel is om de internationale bezoeker voor meerdere dagen naar de Biesbosch en het NLDelta-gebied te halen. Begin 2018 wordt weer een gastheercursus georganiseerd. De kosten zijn € 250/125 per deelnemer. De uitgaven t.b.v. cursus aan materialen en uren t.b.v. ondersteuning gastheren worden hieruit gefinancierd.

4.5 Wandel- en fietsverbindingen

Samenwerking met partners in NLDelta maakt het mogelijk om in het hele NLDelta gebied routes met elkaar te verknopen. Hierbij spelen de vele pontjes in het gebied een belangrijke rol. In 2018 wordt verder gewerkt aan het bevorderen van de samenwerking tussen beheerders van pontjes en betrokken gemeenten, o.a. in het afstemmen van vaartijden en het maken van nieuwe routes. Het Parkschap vervult hierin een sleutelfunctie.

4.6 Arrangementen

Het verknopen van routes maakt een meerdaags verblijf mogelijk in het gebied. In 2017 worden met ondernemers workshops georganiseerd om gezamenlijke arrangementen te ontwikkelen voor de binnen- en buitenlandse markt. Het Parkschap fungeert als trekker, waarbij van de ondernemers een actieve inbreng wordt verwacht. De arrangementen, van basic tot 5-sterren, worden vanaf 2018 in de markt gezet. Dekking vindt plaats vanuit het prijzengeld NLDelta.

4.7 Marketing en communicatie Biesbosch

De benoeming van NLDelta Biesbosch-Haringvliet als Nationaal Park van Wereldklasse heeft in marketing en communicatie vorm gekregen in:

1. een communicatiestrategie en -plan voor communicatie over de voortgang en resultaten het uitvoeringsprogramma behorende bij het Ambitieboek 'Dit is onze natuur'. In 2018 wordt de communicatie verder uitgevoerd in lijn met het programma.
2. de ontwikkeling van het merk NLDelta en de positionering van het gebied als Nationaal Park van Wereldklasse in relatie tot het landelijk merk 'Holland National Parks'. Samen met stakeholders is in 2017 bepaald wat de identiteit, de onderscheidende kwaliteiten en kernwaarden van NLDelta zijn. In 2018 maakt NLDelta als één van de 4 NPW's onderdeel uit van een internationale publiciteitscampagne met als doel het aantrekken van meer bezoekers uit het buitenland, met name België en Duitsland.

In 2017 heeft een kernteam Biesbosch marketing, bestaande uit 4 vertegenwoordigers namens Parkschap, Staatsbosbeheer, Streeknetwerk en VVV, een marketinggids opgeleverd voor ondernemers en andere partijen die zich bezig houden met marketing en communicatie in de Biesboschregio. Deze gids geeft inzicht in de belangrijkste doelgroepen van bezoekers in de Biesbosch en biedt kaders en voorbeelden voor communicatie en promotie en voor productontwikkeling. In 2018 gaat het kernteam Biesbosch Marketing verder met begeleiden van ondernemers en partners bij de implementatie van de marketinggids. Daarnaast houdt dit team zich, in samenwerking met de partners, bezig met marketing en communicatie vraagstukken, onderzoeken en projecten die overkoepelend voor de Biesbosch-regio van belang zijn. Thema's die in 2018 aan de orde komen zijn het optimaliseren van het aanbod voor wandelen en fietsen en het

verbeteren van de digitale ontsluiting van de Biesbosch en het optimaliseren van de online marketing.

Het budget voor marketing wordt voor ongeveer de helft ingezet voor de vermarkting van Biesboschcentrum Dordrecht en het natuur- en recreatiegebied de Hollandse Biesbosch. De marketing voor het Biesboschcentrum richt zich in 2018 voornamelijk op de (vernieuwde) activiteiten en arrangementen en het vernieuwde bezoekerscentrum. Het marketingbudget wordt daarnaast ingezet als (co-)financiering voor marketingactiviteiten gericht op het Nationaal Park en de Biesbosch-regio.

Wat mag het kosten?

Er is nog sprake van financiering van de recreatiemonitor door de resterende Ondergedompeld-middelen. De gastheren betalen voor de activiteiten van het Parkschap, deze activiteit moet kostendekkend zijn.

De exploitatie van het Biesboschcentrum Dordrecht en van marketing en communicatie Biesbosch zijn niet kostendekkend. Het tekort op begrotingsbasis wordt gefinancierd vanuit de algemene dekkingsmiddelen in de vorm van ledenbijdragen, een uittredesom en een subsidie.

5. BEHEER NATUUR EN RECREATIEGEBIED DE HOLLANDSE BIESBOSCH

Wat willen we bereiken?

Naast het beheer en onderhoud van en toezicht en handhaving in het natuur- en recreatiegebied de Hollandse Biesbosch bevat dit programma de exploitatie van het Biesboschcentrum Dordrecht.

In dit gebied van ruim 260 ha komen gemiddeld 450.000 bezoekers per jaar. Het is dan ook een zeer intensief recreatiegebied dat andere eisen stelt dan SNL-gebieden. Schoon, heel en veilig behoren tot de hoofduitgangspunten. Op het technische vlak zijn onderhouds- en beheernormen van toepassing die overeenkomen met vergelijkbare gebieden in Nederland op het niveau van bovengemiddeld.

Op het gebied van hygiëne wordt niets aan het toeval overgelaten. Zo worden bijvoorbeeld op een zomerse dag bij de recreatieplas de toiletten drie keer per dag schoongemaakt en de afvalbakken minimaal elke dag geleegd. Dit gaat niet ongemerkt voorbij want dit gebied voert al enige jaren de Blauwe Vlag (= certificering voor de schoonste stranden van Nederland, welke duurzaam worden beheerd). Bij toezicht en handhaving is goed gastheerschap het uitgangspunt. Dit wordt beter gewaardeerd dan een bekeuring.

Wat gaan we daarvoor doen?

Beheer en onderhoud natuur- en recreatiegebied de Hollandse Biesbosch

In de primaire begroting zijn de financiële middelen opgenomen voor alle voorkomende werkzaamheden op het gebied van het reguliere (groot-) onderhoud van de recreatie- en natuurgebieden met alle daarbij behorende voorzieningen, inrichtingen en opstallen. In 2017 zal voor de Hollandse Biesbosch weer een nieuw onderhoudsbestek gemaakt en aanbesteed worden voor de periode 2018 t/m 2020. Er zijn geactualiseerde onderhoudsfondsen voor de periode 2017-2026, die hierna worden toegelicht.

- Onderhoudsfonds gras/ vegetatie/ beplanting

Nieuwe activiteiten zijn niet opgevoerd. De regelmaat in frequenties van de renovaties aan toplagen en drainages van de manifestatierreinen, dagcamping en ligweiden zwemplas is beschreven op de tabel van dit fonds.

Onderhoudsfonds recreatieve voorzieningen

De meerjaren adviezen voor groot onderhoud van ABOS B.V., een gespecialiseerde organisatie in inspectie, controle, onderhoud van speeltoestellen, vormen de basis van dit fonds. Jaarlijks wordt een geactualiseerd rapport uitgebracht. ABOS is KOMO-gecertificeerd voor inspectie, controle en onderhoud speelelementen en is sinds juli 2002 lid van de Nederlandse Normcommissie op het gebied van speeltoestellen. Rondom het

Biesboschcentrum Dordrecht en de omgeving van de zwemplas gaat het om ongeveer 65 voorzieningen. Vervangingen in verband met vernielingen zijn ondergebracht bij de post straatmeubilair (€ 2.000 per jaar).

Onderhoudsfonds infrastructuur

De regelmaat in frequenties van renovaties en vervangingen is beschreven op de tabel van dit fonds. Met betrekking tot de asfaltconstructies wordt nauw samengewerkt met de sector Stadsbeheer van de gemeente Dordrecht. Op grond van terreininventarisaties, kengetallen en eenheidsprijzen uit bestekken worden benodigde ramingen opgesteld.

Onderhoudsfonds water en oevers

De meerjarenonderhoudsplanning (MOP) voor baggerwerkzaamheden in de waterpartijen wordt gebaseerd op de jaarlijkse dieptepeilingen, die overal plaatsvinden. Deze monitoring geeft een betrouwbare prognose voor de te verwachten baggerwerkzaamheden, waardoor deze tijdig in dit fonds kunnen worden opgenomen. Met betrekking tot de grootste kostenposten kunnen de volgende frequenties worden gehanteerd:

- Baggeren waterwegen Moldiep en Sionsloot: elke 4 jaar telkens 4.000 m³,
- Baggeren havens Biesboschcentrum en Passantenhaven: elke 3 jaar telkens 1.000 m³,
- Baggeren zwemplas Merwelanden: elke 20 jaar telkens 3.000 m³ (voor het eerst weer in 2035).

Het baggeren van de sloten in de deelgebieden Hel- en Zuilespolder en Moldiep/Crayestein is door monitoring tussen 2006 en 2014 helder in beeld gebracht. Dit is de opmaat voor de bedragen die hiervoor in dit fonds zijn ingevuld. De oeverbescherming van de zwemplas heeft een natuurlijk karakter in de vorm van wilgentakken. De ervaring leert dat periodiek (om de twee jaar) deze voorziening met nieuw materiaal moet worden aangevuld. Er zijn vier ontwateringsgemalen. Afhankelijk van de locatie en de pompcapaciteit heeft elk gemaal een eigen aanschafprijs. De technische levensduur is maximaal 20 jaar. Om deze te bereiken dient elke 5 jaar een revisiebeurt te worden uitgevierd. De rioolpomp Sionpolder heeft een technische levensduur van 10 jaar. Duikers en inlaten zijn in 2013 en 2014 gerenoveerd. De prognose is dat over 15 jaar er weer een opgave komt voor dit fonds. De greppels in de hakgrienden en langs de parkeerterreinen groeien en slibben na verloop van tijd dicht. De ervaring is dat elke 4 tot 5 jaar deze weer op diepte en onder profiel moeten worden gebracht. Het Ingenieurs Bureau Drechtsteden maakt voor de aanlegsteigers en aanmeerpalen een MOP. Voor het eerst is dit gedaan in maart 2015 ten behoeve van de begroting 2016. Deze MOP is in mei 2015 vervolmaakt en in het fonds opgenomen. In deze nieuwste versie zijn vanaf nu ook opgenomen de steigervoorzieningen bij de haven van het Biesboschcentrum en de nieuwe aanlegsteigers bij de Zuileshoeve en Ottersluis voor de nieuwe fietsverbinding met de Hollandse Biesbosch. De oeverbescherming van de haven Biesboschcentrum en passantenhaven wordt in 2019 en 2020 aangepakt. De prognose is dat over 20/25 jaar er weer een nieuwe opgave komt voor dit onderdeel. Tenslotte geldt dat het ponton van de waterbus in beheer is bij de sector Stadsbeheer van de gemeente Dordrecht. Het Parkschap heeft de door Stadsbeheer opgegeven bedragen in deze onderhoudsvoorziening opgenomen.

Wat mag het kosten?

De financiering van het beheer en onderhoud vindt plaats uit de algemene dekkingsmiddelen. Een deel van de kosten m.b.t. de watersportvoorzieningen moet worden gefinancierd vanuit het verdienmodel natuurbijdrage recreatievaart.

6. TOEZICHT EN HANDHAVING

Wat willen we bereiken / wat gaan we daarvoor doen?

Uit verschillende bronnen komt naar voren dat de handhavende aandacht zich óók in 2018 moet richten op het voorkomen, bestrijden en vervolgen van:

- veroorzaken van overlast: geluid, afval, ongewenst gedrag, verstoren rust

- verkeersoverlast op land en water: snel varen, parkeren, overtredingen "gesloten verklaringen"
- vernieling en beschadiging: natuur, milieu, eigendommen
- hondenoverlast
- dronesoverlast
- ondermijning
- misdrijven: dumpingen, stroperij, vernieling, diefstal
- misbruik ontheffingen.

Het handhaven wordt uitgevoerd door zogenaamde (Biesbosch)-BOA's, welke waar nodig de opdracht hebben op te schalen naar de politie-eenheden.

Naast de uitvoerende taken voor toezicht en handhaving onder aansturing van de beheerder van het natuur- en recreatiegebied de Hollandse Biesbosch is coördinatie van de taken en inzet van alle handhavende partijen in hele Nationaal Park belangrijk. In 2017 moet duidelijk worden waar deze coördinatie wordt belegd. Voorjaar 2017 hebben de 4 burgemeesters, verantwoordelijk voor de openbare orde en veiligheid (OOV) gezamenlijk € 20.000 toegezegd voor coördinatie van de inzet van de Biesbosch-BOA's. De deelnemers van het Parkschap (en Staatsbosbeheer?) dragen eveneens bij (via de algemene dekkingsmiddelen onder bestuursondersteuning). Met ingang van 1/6/2017 moet deze coördinatie zijn geëffectueerd.

Wat mag het kosten?

De kosten bestaan uit toezicht door BOA's, deels ingehuurd en deels in dienst bij het Parkschap, kosten voor het BOA-registratiesysteem, kantoorkosten en kosten voor de boot Castor. De financiering vindt plaats via de algemene dekkingsmiddelen.

7. GEBOUWEN EN GRONDEN

Het gaat om gebouwen en gronden in de Hollandse Biesbosch. Het Parkschap int (erf)pachten (skihelling, golfbaan en StayOkay) en voor de wielerveen een tarief gebaseerd op het ledental van de wielervereniging (gebruiksvergoeding). De pachten voor de Hel- en Zuilespolder en de huur van de Biestro (Biesboschcentrum Dordrecht) staan elders in de begroting.

Daarnaast is het Parkschap eigenaar van vastgoed vanwege de huisvesting van de eigen organisatie, de huisvesting van bepaalde maatschappelijke doelgroepen (Sterrenwacht). Het Parkschap heeft vanuit strategische overwegingen de Zuileshoeve aangekocht om zo invloed te hebben op de (activiteiten van de) huurder/exploitant in/nabij het Nationaal Park. De Sionpolder wordt voor een deel verhuurd aan Drechtwerk.

In 2015 heeft zich een nieuwe gegadigde gemeld voor de Zuileshoeve. De complexe financiële en juridische aspecten zijn in 2016 voor een deel uitgewerkt. Medio 2017 moet duidelijk worden of de ideeën van de gegadigde voldoende potentie bezitten om tot uitvoering over te kunnen gaan.

Onderhoudsfonds gebouwen

De meerjaren adviezen voor groot onderhoud van het Ingenieursbureau Drechtsteden vormen de basis van dit fonds. Deze worden elk jaar door het IBD geactualiseerd. De schuur en de woning van de boerderij Zuileshoeve maakten onderdeel uit van het bidboek over de ontwikkeling van deze locatie. Door het nog ontbreken van een exploitant resteert de opdracht te zorgen dat het casco optimaal in stand blijft. Voor een betere onderbouwing van de instandhoudingskosten, ook naar de toekomst, heeft het IBD in 2016 een nieuwe MOP gemaakt voor zowel de schuur als de woning. De benodigde bedragen zijn opgenomen vanaf 2017. Er zijn geen bedragen opgenomen voor sanitair, keuken, wanden en plafonds. Vanwege de te verwachten ingrijpende verbouwingen en herstellingen wordt er vooralsnog van uitgegaan dat de nieuwe initiatiefnemer deze kosten voor zijn rekening neemt.

8. OVERIG – WERKEN VOOR DERDEN

Het Parkschap rekent de afgenomen energiekosten één op één door aan de afnemers hiervan (de bewoners van de beide dienstwoningen, de Sterrenwacht en DW Groen in de Sionpolder).

Daarnaast is beperkt sprake van doorbelasting van overige kosten. Het kan hierbij gaan om begrazing door schapen, maaiwerkzaamheden etc.. Deze werken derden wordt dan door reguliere opdrachtnemers van het Parkschap, te weten Schaapskooi Ottoland en Drechtwerk Groen, uitgevoerd en één op één in rekening gebracht bij de betreffende deelnemer en ondernemers in het gebied.

Daarnaast zal ook sprake van opdrachtneming, in de vorm van beheer van natuur- en recreatiegebied in eigendom van derden zijn:

8.1 Nieuwe Dordtse Biesbosch

Staatsbosbeheer, Parkschap, Waterschap zijn samen met de gemeente Dordrecht in 2017 intensief betrokken bij de aanleg en inrichting van dit gebied. Het uitvoeringsbudget voor de aanleg en inrichting voor de gebiedsdelen Noorderdiep, dagrecreatieterrein en Elzen- Noord is beschikbaar gesteld. Zo ook de budgetten voor het beheer door het Parkschap voor een gedeelte van de Noorderdiepzone en het dagrecreatieterrein m.i.v. 1/1/2018.

8.2 Afvalstortlocaties

Merwedeheuvel (Derde Merwedehaven): Het Parkschap is intensief betrokken bij het inrichtingsplan. Dit plan is eind 2015 bekend gemaakt en toegelicht in de gemeenteraden van Sliedrecht en Dordrecht. In dezelfde periode hebben ook omwonenden kunnen reageren. De verwerking van alle inspraakreacties heeft niet geleid tot aanpassingen in het inrichtingsplan en de kosten. De aanpak van de eindafwerking en recreatieve inrichting zal gefaseerd verlopen. Volgens plan start de eerste fase van de eindafwerking in 2018 op het gedeelte evenwijdig aan de Beneden Merwede, het gedeelte tegenover Sliedrecht. In 2017 worden daarom struiken en bomen langs de Beneden Merwede verwijderd. De ingebruikname van het recreatieterrein is gepland vanaf januari 2021.

Polder Stedelijk: Medio 2017 zal Rijkswaterstaat de afwerking van de stort en de recreatieve invulling opleveren aan de Gemeente Dordrecht. Het Parkschap en Staatsbosbeheer zijn hier intensief bij betrokken. Het beheer moet nog structureel worden ondergebracht bij deze partijen na definitieve oplevering van de polder.

Wat gaat het kosten?

De betreffende werken derden zijn tenminste kostenneutraal.

9. INVESTERINGEN

In het meerjarenplan investeringen zijn voor 2017 een aantal investeringen opgenomen. Hieronder worden deze besproken incl. eventuele nieuwe investeringen in plaats van de investering uit het meerjarenplan investeringen. Ook worden de wijzigingen in het meerjarenplan investeringen toegelicht. De kosten van de investeringen uit zich in kapitaallasten in de (meerjaren)begroting.

- Routine investeringen

Onderstaande investeringen worden gezien als routine-investeringen en worden in 2018 uitgevoerd na goedkeuring van deze begroting:

- Bedrijfsauto ad. € 16.500.

- Nieuwe investeringen waarvoor besluitvorming wordt gevraagd

Het valt te verwachten dat in 2017/2018 een investeringsvraag ontstaat m.b.t. het bezoekerscentrum. Vanwege het lopende proces, dat moet leiden tot samenwerking met één of meerdere ondernemers, valt niet goed te voorspellen welke investering gevraagd gaat worden. Maar hoe dan ook zal er in vernieuwing van het dak geïnvesteerd moeten worden. Met het oog op het duurzaam gebruik van middelen zal dit samen moeten gaan met de plaatsing van zonnecollectoren. Verder zal de tentoonstellingsruimte met nieuw elan ingericht moeten worden. Of bij de investering ook het vergroten van de haven bij het bezoekerscentrum aan de orde is, hangt sterk af van het totaalplan dat ontstaat.

De uitwerking van dit plan voor een ondernemend bezoekerscentrum is/wordt gefinancierd vanuit de verdienmodellen en vanuit de waterdriehoek ad. € 150.000, waarvan 50% wordt medegefinancierd vanuit het Parkschap, bestemmingsreserve tentoonstelling. Zie onder Programma's.

Daarnaast is reeds een krediet voor de tentoonstelling van € 136.500 in de begroting opgenomen en meermalen doorgeschoven. De afschrijving hiervan wordt gefinancierd vanuit de bestemmingsreserve tentoonstelling. Dit krediet zal t.z.t. worden voorzien van een voorstel aan het bestuur alvorens dit krediet wordt benut.

- Overige wijzigingen voor 2018 en de meerjareninvesteringsbegroting

De vervanging van de complete steiger voor de rondvaart (volledig afgeschreven in 2014), begroot voor 2019, is volgens het MOP IBD pas nodig in 2034. Het groot onderhoud voor deze steiger is begroot in de onderhoudsvoorziening. Dit betekent dat voor vervanging te zijner tijd, in 2034, nieuwe kapitaallasten aan de orde zijn, waarvoor de budgetten moeten worden verhoogd en nieuwe financieringsbronnen nodig zijn.

PARAGRAFEN

10. ALGEMENE DEKKINGSMIDDELEN

De algemene dekkingsmiddelen betreffen die inkomsten waarvan de besteding niet gerelateerd is aan een vooraf bepaald doel en staan zo ter vrije afweging door het bestuur. De besteding is dus niet gebonden; er staat geen verplichtingen tegenover.

10.1 Algemene uitkeringen

De deelnemers in het Parkschap staan garant voor het nadelig exploitatiesaldo. M.i.v. 1/1/2018 zullen de provincies Zuid-Holland en Noord-Brabant zijn uitgetreden, evenals de gemeente Sliedrecht. De verdeling van het negatief saldo over de deelnemers en de voormalige deelnemers is hierna verwoord. In de paragraaf *compensabele BTW* is de totale deelnemersbijdrage per deelnemer weergegeven.

10.1.1 Parkschapsaangelegenheden (algemene kosten):

De gemeentes Dordrecht, Drimmelen en Werkendam dragen naar rato van het inwoneraantal d.d. 1 januari van het verslagjaar bij aan het restant. Voor begroting 2018 is de verdeling op basis van het inwoneraantal d.d. 1 januari 2016 (CBS-cijfers) aangehouden. Dit betekent een minimale wijziging ten opzichte van de vorige begroting.

De subsidiebijdrage van de Provincie Zuid-Holland is voor de periode 2018-2021 100% van de omvang van de deelnemersbijdrage 2017.

Van de uittredesommen van de provincie Noord-Brabant en de gemeente Sliedrecht is een deel, te weten de omvang van de deelnemersbijdragen 2017, verwerkt in de begroting om deze te sluiten. Deze werkwijze betekent dat voor het eerst in 2022 geen bijdrage van de provincie Noord-Brabant meer beschikbaar is.

10.1.2 Natuur- en recreatiegebied De Hollandse Biesbosch (programma van vóór 1/1/2011):

Dit onderdeel wordt na uittreden van de provincie Zuid-Holland en gemeente Sliedrecht voor 100% gefinancierd door de gemeente Dordrecht

De subsidiebijdrage van de Provincie Zuid-Holland is voor de periode 2018-2021 100% van de omvang van de deelnemersbijdrage 2017. Van de uittredesom van de gemeente Sliedrecht is een deel, te weten met een omvang van de deelnemersbijdrage Sliedrecht 2017, verwerkt in de begroting om deze te sluiten.

Omdat de deelnemers garant staan voor het tekort is geen post onvoorzien opgenomen.

10.1.3 Compensabele BTW

Conform de afspraak met de belastingdienst wordt de compensabele BTW die in rekening is gebracht bij het schap, doorgeschoven naar de deelnemers. Deze kunnen zelf hun recht op compensatie effectueren. De totaal geraamde BTW BCF (inclusief investeringen) bedraagt € 409.206. De verdeling van de deelnemersbijdrage en de BTW BCF per deelnemer is als volgt:

- Gemeente Dordrecht € 1.001.281 exclusief € 367.200
- Gemeente Drimmelen € 19.684 exclusief € 21.117
- Gemeente Werkendam € 19.473 exclusief € 20.890

10.2 Overige algemene dekkingsmiddelen in de vorm van verdienmodellen

De deelnemersbijdragen, subsidiebijdrage van de provincie Zuid-Holland, en delen van de uittredesommen van de provincie Noord-Brabant en de gemeente Sliedrecht (zoals hierboven

weergegeven) zijn niet voldoende om de kosten van het Parkschap ten behoeve van het Nationaal Park te financieren.

De gevolgen van de trend dat overheden zich meer en meer terugtrekken, vraagt een andere financiering en zeggenschap. Enerzijds zal sprake (moeten) zijn van 'de gebruiker betaalt', anderzijds zullen vrienden van het Nationaal Park (individuen en het bedrijfsleven rondom het Nationaal Park) het Nationaal Park moeten gaan 'dragen'. Dit betekent een 'in stand houden', ruimte laten voor de eisen die de natuur zelf stelt en tegelijkertijd ruimte bieden voor de verwondering en de beleefbaarheid van de mens.

Dit vroeg en vraagt om een uitwerking van nieuwe financieringsmodellen. Na een traject van uitwerking met betrokkenen, eigenaren, etc. is vanuit een EU-project (2009-2013) door ondernemers een Beleef- en Geef Biesbosch Fonds opgericht, is met de georganiseerde recreatievaart gekeken naar een goede vormgeving van een bijdrage, is de Biespas voor individuele donateurs gelanceerd en wordt het bedrijfsleven betrokken (bedrijfsvrienden). In de begroting zijn voor 2018 en daarna de volgende bijdragen verwerkt:

10.2.1 Beleef en Geef

In 2016 is het Beleef & Geef Biesbosch Fonds gefuseerd met het Biesbosch Streekfonds. In 2018 moet het aantal gastheren dat meedoet met het Beleef & Geef Biesbosch Fonds verder groeien naar 35. Ook de opbrengst uit het fonds groeit verder, naar schatting naar € 40.000 op jaarbasis. Parkschap, Staatsbosbeheer en andere partijen kunnen projecten indienen. Ondernemers bepalen waar het geld naar toe gaat. Onder de algemene dekkingsmiddelen is € 6.000 opgenomen voor projecten door het Parkschap ingediend.

10.2.2 Bedrijfsvrienden

De betrokkenheid van maatschappelijke partners en met name ook ondernemingen moet een substantiële bijdrage vanuit het bedrijfsleven, oplopend naar € 100.000 in 2018 opleveren.

10.2.3 Biespas

Naar verwachting is de Biespas in 2018 budgetneutraal. Gestreefd wordt naar een donateurs aantal van 11.250. De opbrengst van de Biespas wordt door het Streekfonds beheerd. Parkschap en Staatsbosbeheer bepalen de inzet van de gedoneerde middelen, met dien verstande dat hiermee dekking gezocht wordt voor voorziene uitgaven in het beheer van recreatiemogelijkheden waarvoor, vanwege bezuinigingen, onvoldoende dekking is binnen de begroting.

11. WEERSTANDSVERMOGEN EN RISICOBEBEERSING

Het weerstandsvermogen kan in algemene zin worden gedefinieerd als de mate waarin het Parkschap in staat is tegenvallers op te vangen. De twee elementen, die relevant zijn voor de beoordeling van het weerstandsvermogen, zijn enerzijds de relevante risico's en anderzijds de weerstandscapaciteit. Onder relevante risico's worden in dit verband verstaan exploitatie- en overige risico's die niet anderszins zijn te ondervangen. Weerstandscapaciteit is de verzamelterm van al die bronnen waaruit de financiële gevolgen van tegenvallers bekostigd kunnen worden. Gesteld kan worden dat het weerstandsvermogen zich op een adequaat niveau bevindt indien het schap in staat is om substantiële tegenvallers op te vangen zonder dat afbreuk wordt gedaan aan eerder vastgesteld beleid en de hieraan gekoppelde niveaus van programma's en activiteiten.

In de bedrijfsvoering van het Parkschap staat een adequaat risicomanagement voorop en is de (financiële) weerstandscapaciteit het sluitstuk van het risicomanagement. In dat kader zijn alle risico's belicht waarvoor geen voorzieningen zijn gevormd of die niet tot afwaardering van activa hebben geleid en die van materiële betekenis kunnen zijn voor het balanstotaal of de financiële positie.

11.1 Weerstandscapaciteit

De bronnen van het Parkschap om financiële tegenvallers ten gevolge van relevante risico's (zie 11.2) te kunnen ondervangen (de weerstandscapaciteit) bestaan uit:

1. De reserves op de balans;
2. De verzekeringsportefeuille;
3. De garantstelling door de deelnemers.

Op grond van de BBV is de financiële weerbaar- en wendbaarheid vervat in enkele kengetallen.

Reserves

Reserves kunnen worden onderscheiden in algemene en bestemmingsreserves. De algemene reserve dient ter egalisatie van exploitatiesaldi. Dit houdt in dat positieve jaarresultaten in de algemene reserves worden gestort en bij een negatief jaarresultaat vindt een onttrekking plaats. Algemene reserves zijn vrij aanwendbaar bij tegenvallers (bufferfunctie). Bestemmingsreserves daarentegen dienen een specifiek doel en zijn dus in principe niet vrij inzetbaar in geval van tegenvallers (bestedingsfunctie).

In de algemene reserve zijn bedragen gereserveerd voor de kapitaallasten van resultaatbestemmingen van 2005 en 2006, een resultaatbestemming 2015 van € 80.000 voor uitgaven in 2017 en een resultaatsbestemming 2016 van € 29.000 voor de Zuileshoeve. De reservepositie per 31 december 2018 bedraagt naar verwachting in totaal € 822.652 en is als volgt opgebouwd:

• Algemene reserve	€ 581.230
• Bestemmingsreserves:	
– Reserve Zuileshoeve	€ 44.590
– Reserve donaties	€ 32.579
– Reserve tentoonstellingen	€ 55.053
– Reserve afschrijving economisch nut	<u>€ 109.200</u>
Totaal reserves	€ 751.182

De nieuwe reserve afschrijving economisch nut (RAEN) wordt gevoed uit de bestemmingsreserve tentoonstellingen, op het moment dat in een nieuwe tentoonstelling is geïnvesteerd. Vervolgens worden de afschrijvingslasten van de geactiveerde tentoonstelling gefinancierd vanuit een (jaarlijkse) onttrekking vanuit de RAEN.

Naar verwachting zal de reserve Zuileshoeve medio 2017/2018 zijn benut, evenals mogelijk een deel van de algemene reserve.

Zie voor het verwachte verloop van de reserves in 2017 en 2018 de bijlage 'Staat van reserves'.

Verzekeringen

Binnen het schap zijn voorzieningen getroffen voor voorzienbare lasten in verband met risico's en verplichtingen waarvan de omvang en/of het tijdstip van optreden (per balansdatum) min of meer onzeker zijn (bijvoorbeeld groot onderhoud). Naast het treffen van voorzieningen bestaat ook de mogelijkheid bepaalde risico's te verzekeren. Het schap doet dit onder andere op het gebied van risico's van brand, ongevallen, aansprakelijkheid, wagenpark en vaartuigen. Binnen deze risico's is niet alles gedekt, wat het treffen van preventieve maatregelen, voor zover deze in het vermogen van het schap liggen om te beïnvloeden, des te belangrijker maakt.

Financiële kengetallen

Vanaf de begroting 2018 is een drietal financiële kengetallen gepresenteerd (tabel hieronder), die inzicht geven in de financiële positie van het Parkschap.

Aangezien het Parkschap geen leningen verstrekt, geen grondexploitatie kent en geen belastingen heft, zijn die kengetallen niet van toepassing.

Begroting jaar 2018	Verloop van de kengetallen		
Kengetallen:	Verslag 2016	Begroting 2017	Begroting 2018
netto schuldquote	21,5%	31,2%	23,7%
solvabiliteitsratio	37,3%	29,8%	35,6%
structurele exploitatieruimte	-1,0%	0,1%	-5,9%

Noot: de totale baten in de berekening van de netto schuldquote en de structurele exploitatieruimte zijn inclusief de verhaalde btw bcf.

De netto schuldquote van het Parkschap is laag. De leningen zijn grotendeels afgelost en er is nog geen nieuwe lening in de cijfers verwerkt. Landelijk wordt een schuldquote van maximaal 130% als toelaatbaar gezien.

De solvabiliteit schommelt tussen de 35% en 40%. De daling van dit kengetal in begroting 2018 t.o.v. de jaarrekening 2016 heeft betrekking op het inzetten van de resultaatsbestemming 2015 in 2017.

De structurele exploitatieruimte is in begroting 2018 (verder) gedaald. Dit betekent dat een groter deel van de structurele lasten wordt gefinancierd met incidentele baten. De daling wordt veroorzaakt doordat in 2016 in principe overeenstemming is bereikt over de uittreedvoorwaarden van enkele deelnemers. Begroting 2017 was toen al gemaakt.

De uittreding van de provincie Noord-Brabant en de gemeente Sliedrecht is vormgegeven met uittredesommen, die als incidentele baten zijn aangemerkt en zorgen voor een negatiever percentage. De naar verwachting structurele subsidierelatie met de provincie Zuid-Holland is niet als incidentele post aangemerkt.

N.B. de laatste bijdrage voor de 3e Merwedehaven (incidentele baat in jaarrekening 2016) is m.i.v. de begroting 2017 gecompenseerd door opbrengsten van verdienmodellen die als structureel worden aangemerkt.

Het percentage voor 2016 is overigens minder negatief dan verwacht (door de incidentele baat in de vorm van bijdrage 3e Merwedehaven) door eenmalige onderuitputting van budgetten en hoge opbrengsten door het goede weer.

De kengetallen moeten in samenhang worden gezien voor een goede duiding van de financiële positie van het Parkschap:

De netto schuld is relatief laag, dit is positief. Het eigen vermogen is -relatief gezien- (solvabiliteitsratio) ook laag. Het Parkschap heeft dit laatste altijd gerelateerd aan het gegeven dat de deelnemers garant staan. Het aantal deelnemers is echter gehalveerd, waardoor niet op te vangen tegenvallers in absolute zin hogere consequenties zullen hebben voor de achterblijvende deelnemers dan voorheen het geval was.

De structurele exploitatieruimte is negatief (geworden), in tegenstelling tot eerdere jaren. Dit wordt veroorzaakt door een terugtrekkende overheid.

Al met al een beeld dat aandacht behoeft. Zoals elders in deze begroting geschetst, is het Parkschap bezig met een transitie (NP van wereldklasse/NLDelta, governance en verdienmodellen) die het Parkschap naar een nieuw financieel evenwicht moet brengen.

11.2 Risico's en beheersmaatregelen

De scope van de risicoparagraaf betreft de periode van 3 jaar, 2017 – 2019.

Andere vormen van financiering

In de begroting zijn andere vormen van financiering verwerkt dan voorheen voornamelijk het geval was (overheidsbijdragen, al dan niet in de vorm van compensatie voor het langer openhouden van de 3e Merwedehaven). Het betreft een natuurbijdrage recreatievaart (geraamde opbrengst € 35.000), bedrijfsvrienden (oplopend bedrag, te beginnen met € 25.000 in 2017, € 100.000 in 2018), concessies ad. € 10.000, Beleef en Geef ad. € 6.000. Te zijner tijd moet ook de Biespas middelen opleveren voor de ontwikkeling en instandhouding van het gebied.

Het reële risico is ingeschat op € 324.000. De opbrengsten voor 2017 vormen een groot deel van de omvang van dit risico.

Op het moment dat de beoogde opbrengsten niet worden gerealiseerd, zal het Nationaal Park in gaan leveren op het gebied van beheer & onderhoud, openingstijden van het bezoekerscentrum en op voorlichting & educatie.

Organisatiekosten Parkschap

Het Parkschap krijgt niet alle kosten doorbelast. Het gaat hierbij bijvoorbeeld om de kosten van de salarisadministratie door het SCD en kosten voor het financieel pakket K2F. Dit brengt het risico van extra kosten met zich mee.

Wel is een dienstverleningsovereenkomst afgesloten voor de digitale afhandeling van facturen; hiervoor betaalt het Parkschap. Ook het gebruik van vergaderruimte en werkplekkosten op het stadskantoor in Dordrecht worden niet doorbelast. Het risico bestaat dat deze 'verborgen' organisatiekosten, die zich momenteel bij de deelnemers voordoen, in de toekomst alsnog ten laste van het Parkschap komen. Dit is niet binnen de huidige budgetten op te vangen.

Daarnaast geldt dat voor de extra opgaven gebruik gemaakt wordt van het ambtelijk apparaat van de deelnemers. Denk aan juridische inzet bij het opstellen van verordeningen, maar ook de begeleiding bij aanbesteding (via SCD-inkoop). De deelnemers hebben in de bestuursvergadering d.d. mei 2011 en november 2013 aangegeven dat het Parkschap bij dergelijke opgaven (meer) gebruik kan maken van het ambtelijke apparaat van de betrokken deelnemers. Nu het aantal deelnemers is teruggelopen naar 3, wordt de basis hiervoor beperkt.

De beheersmaatregel vormt het betrokken houden van de deelnemers bij de ontwikkelingen en het niet overvragen van de deelnemers. Het risicobedrag is grof geschat op € 35.000 per jaar; voor de periode 2017-2019 is het reële risico geschat op € 42.000.

Daarnaast geldt dat de huur van het kantoor van het Biesbosch Museum wordt gefinancierd met tijdelijke (resterende) middelen van het oude beleidsprogramma Ondergedompeld. Na 2018 moet worden afgewogen of het Parkschap deze locatie kan houden of moet afstoten (beheersmaatregel).

Extern gefinancierde voorzieningen

Een aantal recreatieve voorbeeldvoorzieningen (ter stimulering van duurzame recreatie) in de vorm van een Ecolodge, oplaadpalen en een zonnepont zijn met externe middelen gefinancierd. Enkele andere zaken (website NP, bezoekersmonitor) worden nog afgewikkeld in het kader van de resterende middelen van Ondergedompeld.

De exploitatie (beheer- en onderhoudskosten) van deze recreatieve voorzieningen evenals de vervanging op termijn vormen een risico. Voorzieningen als de zonnepont Grienduil en elektrische oplaadpalen zijn nog niet kostendekkend. Tegelijkertijd is bekend dat veerverbindingen bijna nooit een sluitende exploitatie kennen.

De beheersmaatregelen voor een hogere kostendekking (stimulans elektrisch varen, en het varen van de zonnepont met vrijwilligers) zullen beperkt verlichting brengen in de omvang van het risico. De beoogde exploitant van de Zuileshoeve heeft aangegeven geen interesse te hebben in de exploitatie van de zonnepont.

Na het aflopen van het EU-programma STEP in 2013 bleek de dekking voor personeel dat hiervoor werkzaam was niet volledig gevonden te kunnen worden. De oplossing is inmiddels grotendeels gevonden in het aflopen van het programmamanagement verdienmodellen in 2017. Het resterende risico bedraagt m.i.v. 2018 ca. € 5.000 per jaar. De maximale en reële omvang van dit risico voor 2017-2019 bedraagt € 43.500.

Beheer en onderhoud recreatie- en natuurgebieden de Hollandse Biesbosch

Het Parkschap heeft de verplichting schoon en veilig water aan te bieden. Dat geldt voor de doorgaande vaarwegen, de havens en de zwemplas. De activiteit die hierbij relevant is, is het baggeren (verwijderen aangegroeid slib). Voor een aantal sloten en havens zijn hiervoor periodiek middelen gereserveerd in de voorziening. Voor andere waterwegen geldt dat het eigenlijk niet mogelijk is om 5 tot 10 jaar vooruit te kijken. Om die reden doet het schap periodieke metingen (monitoring) om te bepalen of en wanneer gebaggerd moet worden. Als uit de monitoring blijkt dat gebaggerd moet worden, worden op dat moment middelen geregeld (want niet eerder

redelijkerwijs in te schatten). Het risico bestaat dat op dat moment een extra bijdrage van de deelnemers dan wel een structurele ophoging van het onderhoudsfonds noodzakelijk is.

Bij het monitoren van de slibaanwas in 2015 heeft ook een visuele inspectie plaatsgevonden van de aanliggende waterkeringen. Het gaat met name om de keringen langs de Sionsloot, Moldiep en Helsloot. Hierbij is opgevallen dat op een aantal plaatsen duidelijk zichtbaar is dat er sprake is van lekkage en verweking. In 2017 wordt een verkenning uitgevoerd, hiervoor zijn middelen gereserveerd. De verkenning moet duidelijk maken of vervolgonderzoek noodzakelijk is. Voorlopig wordt voor een vervolgonderzoek in 2018 € 150.000 opgenomen met een kans van 50%. Vervolgens zal blijken of sprake moet zijn van grootschalig herstel en de kosten daarvan.

Gebouwen

Na de aankoop in 2011 van de woning van de Zuileshoeve is gestart met het onderzoek om deze woning met naastliggende schuur en hoogstamboomgaard te laten ontwikkelen (door een derde) tot een kleinschalige recreatieve voorziening. Hiertoe is in 2013 een bidbook uitgebracht, maar dit heeft uiteindelijk geen ondernemer opgeleverd. In 2015 heeft zich een nieuwe gegadigde gemeld, het Parkschap is momenteel in overleg om tot concretisering van deze plannen te kunnen komen. De gegadigde laat zich ondersteunen door een bureau wat gespecialiseerd is in onderzoek naar nieuwe bestemmingen van cultureel erfgoed. Op basis van dit onderzoek en eventuele subsidiemogelijkheden, wordt verwacht dat in 2017 duidelijk wordt of gegadigde de nieuwe exploitant van de Zuileshoeve wordt.

Tot die tijd worden de kapitaallasten en noodzakelijke onderhoudskosten (instandhouding) opgevangen binnen de bestaande begroting. Het risico bestaat dat als er niet tot overeenstemming wordt gekomen de locatie (na noodzakelijke investeringen) wordt uitgegeven voor alleen bewoning.

Er geldt dat investeringen aan de woning noodzakelijk zijn. De daadwerkelijke investeringen zijn afhankelijk van eventuele afspraken met een nieuwe exploitant. Het bestuur krijgt t.z.t. een investeringsvoorstel met dekking vanuit de onderhoudsvoorziening. De resterende middelen van de opgeheven Stichting Recreatieve Voorzieningen van ad. € 15.590 zijn destijds eveneens bestemd voor de Zuileshoeve (een eventueel tekort bij verkoop) evenals een deel van het rekeningresultaat van 2016 (€ 29.000). Deze financiën zijn naar verwachting niet toereikend voor het onderhoud dat nodig is conform het bouwbesluit voor bewoning.

Het sedumdak van het Biesboschcentrum verkeert in slechte staat. De vraag staat uit of deze sedumconstructie geheel gerenoveerd wordt of dat voor een andere dakafwerking, bijvoorbeeld in combinatie met zonnepanelen, wordt gekozen. De mogelijkheden van energie-opwekking en de financiële gevolgen zullen verder worden uitgewerkt. Besloten is de situatie onderdeel te laten uitmaken van het onderzoek naar een Ondernemend Bezoekerscentrum (totaalaanpak).

Er is nog geen directe schade aan het gebouw ontstaan, maar dit kan ontstaan door verder verval (onder andere door de slechte afwatering).

Vervanging door een nieuw sedumdak kost € 65.000. Het risico betreft de eenmalige investering in een deel sedumdak en wordt momenteel ingeschat op 40% van € 65.000 is € 26.000.

Toezicht en handhaving

De operationele inzetcapaciteit van de gebiedspartners komt steeds beter op het gewenste niveau. Voor het samenwerken, coördineren en rapporteren is een beperkt budget beschikbaar voor de coördinator toezicht en handhaving. De vier burgemeesters met grondgebied in de Biesbosch hebben in februari 2017 in totaal € 20.000. toegezegd om het aantal uren voor coordinatie op te hogen met 12 uur. De tijd moet uitwijzen of de inzet toereikend is. Het risico is dan ook PM.

Het risico is dat we op dit moment niet kunnen garanderen dat optimale toezicht en handhaving plaatsvindt (en het gebied heel schoon en veilig kan worden aangeboden aan bezoeker).

Ondernemersrisico

Gezien de aard van de activiteiten die met name in en rond het Biesboschcentrum Dordrecht zijn georganiseerd, zijn de inkomsten onder meer afhankelijk van externe factoren als de weersomstandigheden, de ontwikkelingen op de vrijetijdsmarkt, als ook de economische situatie.

Verder speelt ook de beheersing van kosten hierin een rol. Het is evident dat de inzet van de Sterling in 2016 vergroot is, en het resultaat ook verbeterd is. Ook de verhuur laat in dit opzicht een positief beeld zien, welke door een combinatie van voornoemde factoren is gerealiseerd. Het in gang gezette proces, dat moet leiden tot een grotere participatie van private partijen in het bezoekerscentrum, zal voor het Parkschap het ondernemersrisico (moeten) wegnemen.

Fiscale positie

Op de fiscale positie van het Parkschap nemen we het standpunt in dat er geen sprake is van een vpb-plicht, primair omdat het Parkschap fungeert als functionele overheid binnen haar rechtsgebied. Dit standpunt is getoetst door een fiscalist. Deze oordeelt dat de primaire denklijn van het Parkschap (het meest) in overeenstemming is met de juridische en financiële basis van het Parkschap. Een mogelijk risico betreft de exploitatie van het Zuid-Hollandse deel, het aanbod in de vorm van beleefbare natuur voor de burger, gericht op het overdragen van natuurkennis en natuurbesef. Dit risico is afhankelijk van 1) het antwoord op de vraag welke activiteiten met deze dienstverlening samenhangen en 2) wat het saldo van de opbrengsten en daaraan toerekenbare kosten van deze samenhangende activiteiten is. Hiermee zou volgens de fiscalist een vennootschapsbelastinglast van ca. € 23.000 voor 2016 gemoed kunnen zijn, deze schatting wordt tegelijkertijd aangeduid als een "zeer conservatieve benadering", aangezien niet alle relevante kosten zijn toegerekend. Het Parkschap acht een risico-omvang van € 10.000 voor 2016 meer reëel. Deze risicobedragen voor 2016 zijn in onderstaande tabel opgenomen. Aangezien 2016 een goed jaar qua weersomstandigheden betrof, zijn geen risicobedragen voor 2017-2019 opgenomen. Het standpunt van het Parkschap zal nog worden afgestemd met de belastingdienst.

In onderstaande tabel is de maximale risico-omvang, het reële risico en de werkelijk opgetreden risico's weergegeven.

Risicotabel

Omschrijving risico	max.2017-2019	risico x kans	werkelijk 2016
Verdienmodellen 2017 - 2019	531.000	324.000	118.400
Volledige doorberekening organisatiekosten	105.000	31.500	1.500
Personele kosten (STEP)	100.500	43.500	27.800
Onderhoud & beheer gebieden - verweking waterkeringen	150.000	75.000	0
NDB / Beleidsinzet voor derden (Brede doorlichting)	113.000	55.000	5.000
Gebouwen - Zuileshoeve	100.000	80.000	0
Gebouwen - dakbedekking Biesboschcentrum	65.000	26.000	0
Coördinatie Toezicht en handhaving	PM	PM	0
Ondernemersrisico Biesboschcentrum	PM	PM	0
Extra opbrengsten Biesboschcentrum (verdienmodel)	60.000	42.000	12.200
Risico in relatie tot vennootschapsbelasting	23.000	10.000	0
Totalen	1.247.500	687.000	164.900

Risicodekking vindt plaats door een adequate stand van reserves. Hiervoor wordt een zogenaamde weerstandsratio gehanteerd; deze is 1 als de omvang van de algemene reserve zich verhoudt tot de risico's (omvang x kans van optreden). De omvang van de algemene reserve bedraagt per 31/12/2018 € 581.230. Dit betekent dat de omvang van de algemene reserve de risico's niet geheel dekt, de weerstandsratio daalt hierdoor naar ca. 0,85.

12. BEDRIJFSVOERINGPARAGRAAF

Personeel en organisatie

De inzet en aanstelling van medewerkers bij het Parkschap is gevarieerd. Er is sprake van detachering vanuit de gemeente Dordrecht. Daarnaast zijn arbeidscontractanten in dienst van het Parkschap. Tenslotte is sprake van flexibele inhuur.

Het Servicecentrum Drechtsteden verzorgt de personeelsadministratie voor de arbeidscontractanten van het Biesboschcentrum Dordrecht.

Ook wordt er veel werk verricht door vrijwilligers, met name als gids voor bezoekers (dit geldt zowel bij het Biesboschcentrum Dordrecht als bij SBB/Bezoekerscentrum Drimmelen).

Vanuit Staatsbosbeheer zijn verschillende medewerkers nauw betrokken bij het Parkschap. De afspraken hierover zijn vastgelegd in de Samenwerkingsovereenkomst Staatsbosbeheer en de Gemeenschappelijke Regeling Parkschap Nationaal Park De Biesbosch.

Voor de uitvoering van het beheer van het recreatiegebied De Hollandse Biesbosch maakt het Parkschap gebruik van de diensten van Drechtwerk (uitsluitend recht). Ook het beheer in de Nieuwe Dordtse Biesbosch (een deel van de Noorderdiepzone en het recreatieterrein) valt hieronder.

Met de vorming van één Parkschap was de werkorganisatie voor bestuursondersteuning, vastgesteld in de bestuursvergadering van 25 februari 2011, enige tijd als volgt:

Een directeur (0,67 fte), Beleid 0,5 fte, Beheer 0,2 fte en Bezoek 0,2 fte, capaciteit Staatsbosbeheer (een equivalent van € 50.000), directiesecretaresse (0,45 fte), boekhouding (0,40 fte) en control (een equivalent van € 42.000). Ondersteuning van de bestuurscommissie met 0,5 fte vanuit provincie Noord-Brabant (via Stichting Beheer NP) tot 1/1/2014.

Vanwege wisselingen in de aanstelling/bezuinigingen zal de werkorganisatie er m.i.v. 1/1/2018 naar verwachting als volgt uitzien: een directeur (0,8 fte), Beleid/Bezoek 0,6 fte, Beheer 0,1 fte, capaciteit Staatsbosbeheer (een equivalent van € 50.000), directiesecretaresse (0,50 fte), boekhouding (0,40 fte) en control (een equivalent van € 42.000).

Het overgrote deel van deze 'werkorganisatie' moet in het kader van de wijzigingen in het Besluit Begroting en Verantwoording provincies en gemeentes (BBV) worden aangemerkt als 'overhead', het gaat hierbij om managementfuncties inclusief managementondersteuning en bedrijfsvoering (control en boekhouding).

In onderstaande tabel is de formatie (arbeidscontracten en detacheringen vanuit Dordrecht) en de inhuur van het Parkschap opgenomen, met het onderscheid naar de taakvelden OVERHEAD en RECREATIE. Ook is het onderscheid naar bestuursondersteuning en natuur- en recreatiegebieden Hollandse Biesbosch aangegeven, vanwege de verdeelsleutels in de gemeenschappelijke regeling voor de financiering van de zogenaamde 'Algemene kosten' en het 'Programma vóór de vorming van het Parkschap'.

Het lijkt evident dat in een dergelijke kleine organisatie met aanzienlijke opgaven de 'overhead' in feite mede-uitvoerend is.

Personeel Parkschap	formatie (in fte)	inhuur (in fte)	
Bestuursondersteuning, ALGEMENE KOSTEN			
Taakveld OVERHEAD	2,20		
Taakveld RECREATIE	0,60		
Natuur- en recreatiegebieden Hollandse Biesbosch, PROGRAMMA vóór 2011			
Taakveld OVERHEAD	2,17		15%
Taakveld RECREATIE	9,15	3,16	85%
a. Bezoekersmanagement	7,76	2,40	
1) <i>gastheren</i>	0,07		
2) <i>marketing</i>	1,36		
3) <i>Biesboschcentrum</i>	6,32	2,40	
- Beleid	0,13		
- Reserveren, ontvangst en administratie	3,42	0,30	
- Educatie en voorlichting	0,87		
- Rondvaart	0,00	1,10	
- Verhuur	1,34	1,00	
- Schoonmaak	0,56		
b. Beheer en onderhoud	0,56		
c. Toezicht en handhaving	0,83	0,76	
Totaal Parkschap	14,12	3,16	
In aantal mensen	21	divers	

Huisvesting

De medewerkers van Parkschap zijn gehuisvest op meerdere locaties, te weten: het Biesboschcentrum Dordrecht (incl. verhuurloket), de Sionpolder, het Stadskantoor Dordrecht en – sinds de opening- ook in het Biesboschmuseum aan de Brabantse zijde van het NP, alwaar ook de medewerkers van Staatsbosbeheer gehuisvest zijn.

Daarnaast zorgt het schap voor een onderkomen voor de medewerkers van de reclassering die werkzaamheden uitvoeren in het gebied.

Indien het bezoekerscentrum in Dordrecht geëxploiteerd gaat worden door een private partij, dan zal dit impact hebben op de eigen organisatie. Taken verdwijnen naar de samenwerkingspartner en daarmee verbonden personeel zal daarmee ook verschuiven.

Indien al in 2018 een nieuwe situatie ontstaat, verschuiven ook de verantwoordelijkheden. Maakt de instandhouding van het gebouw straks deel uit van de verantwoordelijkheid van de ondernemer of blijft het Parkschap hiervoor verantwoordelijk.

Dit geldt voor de bestaande opstallen maar ook voor eventueel nieuw te realiseren objecten.

Automatisering

De medewerkers, die werkzaam zijn op de locaties Sionpolder en het Biesboschcentrum zijn middels een glasvezelverbinding aangesloten op het stadskantoor in Dordrecht.

Het Parkschap heeft een eigen website, www.biesboschcentrumdordrecht.nl, welke wekelijks wordt geactualiseerd. De werkplekondersteuning wordt verzorgd door het SCD. In het Biesboschcentrum wordt gebruik gemaakt van het bedrijfsvoeringssysteem Recreatex, dat wordt ondersteund door het SCD. In 2017 moet een geautomatiseerde verwerking van gegevens uit Recreatex naar het financiële pakket K2F worden gerealiseerd.

13. VERBONDEN PARTIJEN

Het Parkschap is een gemeenschappelijk regeling waarin m.i.v. 1/1/2018 een nieuwe situatie geldt; er nemen 3 overheden deel in plaats van de eerdere 6: de gemeentes Dordrecht, Sliedrecht, Drimmelen en Werkendam nemen.

Zij staan garant bij een nadelig exploitatiesaldo (zie hoofdstuk 9 Algemene dekkingsmiddelen). De beide provincies en de gemeente Sliedrecht zijn per 1/1/2018 uitgetreden. In de begroting 2018 is de totale bijdrage van de participanten geraamd op € 1.040.438 (excl. € 409.206 BTW BCF), de bijdragen per deelnemer zijn verhoogd met de indexering van € 33.100. De bijdragen van de afzonderlijke deelnemers staan in paragraaf 9.

14. FINANCIERINGS PARAGRAAF

Treasury is het besturen en beheersen, het verantwoorden over en het toezicht houden op de financiële geldstromen, de financiële positie en de hieraan verbonden risico's. Meer concreet gaat het om financiering van het beleid tegen zo gunstig mogelijke voorwaarden, het te allen tijde zorgen voor voldoende liquide middelen, waarbij een tijdelijk overschot tegen een zo hoog mogelijk rendement wordt belegd, en het daarbij afdekken van met rente- en kredietrisico's.

In het kader van de Wet financiering decentrale overheden (Wet FIDO) is een Financieringsstatuut verplicht. Dit statuut heeft tot doel kaders aan te geven, waarbinnen het schap haar geldstromen beheert. Het Financieringsstatuut voor het Parkschap is 20 mei 2011 door het Algemeen Bestuur vastgesteld en maakt deel uit van de financiële beheerverordening van het Parkschap. Voor een nadere uiteenzetting van het treasury-beleid verwijzen wij naar het genoemde Financieringsstatuut.

Het omslagpercentage van de rente is voor 2018 verlaagd naar 1% (was 2,7%). Deze verlaging wordt als volgt gemotiveerd. In de notitie rente 2017 d.d. juli 2016 van de commissie BBV worden stellige uitspraken gedaan voor de toerekening van de rentekosten aan de taakvelden met behulp van een (rente)omslag, waaronder:

- De omslagrente wordt berekend door de aan de taakvelden toe te rekenen rente te delen door de boekwaarde per 1 januari.
- Het toerekenen van rente vindt plaats via het taakveld Treasury.

Mede als gevolg van het feit dat de leningen per 2018 en 2020 aflopen zijn de werkelijke rentelasten voor het Parkschap laag. Naar verwachting blijven deze rentelasten laag wanneer een nieuwe lening wordt toegevoegd. Door de werkelijke rentelasten als uitgangspunt voor de omslagrente te nemen, daalt de omslagrente tot onder 1%. Het percentage is afgerond naar 1% en als omslagrente in onderhavige (meerjaren)begroting van het Parkschap voor 2018 gehanteerd. (In de begroting 2017 werd op grond van de verwachte BBV-wijziging nog het gewogen gemiddelde van het rentepercentage van de huidige leningen, te weten 4,04% vermenigvuldigd met de verhouding van het vreemde vermogen ten opzichte van het totaal vermogen in de balans van het Parkschap.)

De wettelijk toegestane kasgeldlimiet voor gemeenschappelijke regelingen is 8,2%; de renterisiconorm 20% (Uitvoeringsregeling financiering decentrale overheden, artikel 2). Wanneer in drie achtereenvolgende kwartalen sprake is van overschrijding moet nieuwe langlopende financiering worden onderzocht.

In 2013 heeft het Parkschap een specifieke werkrekening voor schatkistbankieren geopend. Het schatkistbankieren houdt in dat de gelden van het Parkschap worden aangehouden bij het ministerie van Financiën. Achtergrond van het schatkistbankieren is dat publiek geld de schatkist dan niet eerder verlaat dan noodzakelijk is voor de uitvoering van die publieke taak. Toegestaan blijft dat decentrale overheden een bedrag van 0,75% van het begrotingstotaal met een minimum van € 250.000 buiten de Schatkist mogen houden; het zogenoemde drempelbedrag. M.i.v. 1 januari 2014 moet het saldo van de Parkschapsrekeningen boven de drempelwaarde van € 250.000 worden afgeroomd naar de specifieke werkrekening voor schatkistbankieren.

De BNG-rekening van het Parkschap is opgenomen in het stadsstelsel van Dordrecht bij de BNG. Dit is een complicerende factor voor het schatkistbankieren door beide organisaties, maar levert geen problemen op.

N.B. Medio 2017 zal de ABNAMRO-rekening van het Parkschap naar verwachting zijn opgeheven; deze rekening wordt niet meer ondersteund vanuit het SCD.

15. GRONDBELEID

Het Parkschap heeft geen grondexploitatie, derhalve wordt er geen grondbeleid ontwikkeld.

FINANCIËLE BEGROTING

16. PROGRAMMABEGROTING

De financiële begroting beoogt het inzicht in de financiën van het schap te vergroten en biedt daartoe een samenhangend inzicht in de ontwikkeling van de exploitatie en de belangrijkste vermogensbestanddelen. Voor meer financiële informatie verwijzen wij naar bijlagen.

Ontwikkelingen in de baten en lasten

In deze paragraaf wordt een totaaloverzicht gepresenteerd van de aan verschillende begrotingsprogramma's gerelateerde baten en lasten en worden de ontwikkelingen/budgettaire uitgangspunten in de baten en lasten toegelicht.

16.1 Ontwikkelingen/budgettaire uitgangspunten

De begroting 2018 en de meerjarenraming zijn opgesteld door een indexering toe te passen volgens de consumentenprijsindex (cpi) van het Centraal Planbureau:

Centraal Economisch Plan 2017:	2015	2016	2017	2018
Nationale consumenten prijsindex (cpi, %)	0,6	0,3	1,6	1,5

<https://www.cpb.nl/cijfer/kortetermijnraming-maart-2017>

In begroting 2017 werd voor 2016 uitgegaan van 0,6%, hetgeen nu een bijstelling vraagt van -0,3%. In begroting 2017 werd voor 2017 uitgegaan van een raming 1,1%, hetgeen nu een bijstelling vraagt van +0,5%. Voor 2018 bedraagt de raming van het centraal planbureau 1,5%. Dit betekent per saldo dat een indexatie van 1,7% voor prijsgevoelige budgetten in de begroting 2018 is toegepast.

De loonbudgetten (ecl 11010) zullen met 2% worden geïndexeerd; het betreft de verhoging van de pensioenpremies voor de werkgever. Eventuele loonontwikkelingen van een nieuwe cao zullen via nacalculatie (pas) in begroting 2019 (kunnen) worden verwerkt.

Voorgaande is conform de door het bestuur afgesproken uitgangspunten voor de begroting 2018 (katernota 2018) op 17 februari 2017. Op basis van deze richtlijnen zijn de bijstellingen als volgt:

- Personeel	+ 2%	t.o.v. de begroting 2017
- Overige goederen en diensten	+ 1,7%	t.o.v. de begroting 2017
- Inkomsten	+ 1,72% en 1,89%*	t.o.v. de begroting 2017

De indexering van de inkomsten betreft een gewogen gemiddelde van de index op personele en materiële budgetten. De percentages staan voor de index op de inkomsten voor natuur- en recreatiegebieden en gebouwen Hollandse Biesbosch resp. de inkomsten van het Biesboschcentrum Dordrecht.

16.2 Ontwikkeling kapitaallasten

Er is sprake van een daling van de kapitaallasten ten opzichte van begroting 2017 met ca. (-) € 45.500. Dit heeft een aantal oorzaken (afgeronde bedragen):

- Alle kapitaallasten zijn gedaald omdat de rentecomponent is afgenomen vanwege de verlaging van de rekenrente van 2,7% naar 1%. De verlaging bedraagt ca. (-) € 40.000;
- Recreatieve voorzieningen: de afvalbakken zijn afgeschreven, dit betekent een verlaging van de afschrijvingslasten met (-) € 3.300;
- De investering een systeem voor de natuurbijdrage automobilisten is geschrapt. De bijstelling is (-) € 15.000 aan afschrijving;

- Biesboschcentrum: de afschrijvingslasten voor een fluisterbootje zijn lager (1 kwartaal i.p.v. een geheel jaar) ad. (-) € 2.400, daarnaast zijn de overige kapitaallasten ca. (-) € 1.000 lager.
- De afschrijvingslasten voor de ontwikkeling van en investering in een systeem van de Biespas ad. € 16.200 zijn nieuw toegevoegd.

Niet alle activa zijn in de vorm van kapitaallasten zichtbaar in de exploitatiebegroting. Een aantal activa is gefinancierd met incidentele middelen. Deze activa zijn wél opgenomen in de staat van materiële vaste activa; er zijn echter geen middelen beschikbaar voor vervanging te zijner tijd. Het gaat om de huidige tentoonstelling in de vorm van luisterstoelen, de oplaadpunten incl. de steiger bij de boerderij van Saarloos, Zonnepont Grienduil en de steigers bij de Zuileshoeve en de Ottersluis, de ecolodge en de website NP. Het ponton en deabri van de waterbus zijn destijds voor meer dan de helft gefinancierd door de provincie Zuid-Holland.

Daarnaast zijn de Sterling, een aantal steigers, waaronder die in de haven van het Biesboschcentrum, en het hekwerk van de Sionpolder afgeschreven. Deze activa hoeft niet op korte termijn te worden vervangen, vervanging van de steigers vindt medio 2034 plaats. Dit betekent dat op termijn nieuwe kredieten worden aangevraagd, terwijl dan geen budget aanwezig is voor de bijbehorende kapitaallasten. Financiering moet t.z.t. plaatsvinden vanuit nieuw geld.

16.3 Ontwikkeling personeelslasten

Voor het personeel dat gedetacheerd is vanuit de Gemeente Dordrecht dient ook btw in rekening te worden gebracht. Deze kosten zijn opgenomen in de begroting en zijn via het BCF compensabel bij de deelnemers. In 2017 is de huidige directeur met pensioen gegaan, of de nieuwe directeur ook wordt gedetacheerd vanuit deze gemeente is nog niet bekend. In 2017 moet ook een omslag plaatsvinden naar een meer ondernemend Bezoekerscentrum. Mogelijk worden bedrijfsonderdelen afgestoten en andere toegevoegd. Ook is het niet ondenkbaar dat het gebouw ruimte biedt aan meerdere ondernemers. Deze veranderingen zullen ook gevolgen hebben voor het personeel.

16.4 Overzicht baten en lasten (exploitatie)

Er is een indexering toegepast op de budgetten, deze landt voornamelijk bij de grootste deelnemer, de gemeente Dordrecht. De overige verschillen tussen de saldi volgens de jaarrekening 2016, de begroting 2017 en de begroting 2018 hebben in grote lijnen betrekking op het volgende (zie tabel op de pagina hierna):

- Voor de BESTUURSONDERSTEUNING geldt dat de kosten zijn gesplitst in een overhead-deel en in uitgaven (alleen personele kosten) die niet aan overhead zijn toe te rekenen. Daarnaast zijn de bijdragen gesplitst in deelnemersbijdragen en bijdragen van partners na uittreding. Het saldo bestuursondersteuning was in 2017 ca. € 40.000 meer negatief, omdat € 40.000 aan extra uitgaven voor projecten inzake de Waterdriehoek (op basis van resultaatsbestemming) waren begroot.
- PARKSCHAPSBELEID: dit onderdeel is gesplitst naar PROGRAMMA'S en STIMULERING DUURZAME RECREATIE (conform de hoofdstukindeling in deze begroting). Een deel van het Parkschapsbeleid, is verschoven naar andere onderdelen (Coördinatie toezicht en handhaving incl. het aandeel deelnemersbijdragen naar BESTUURSONDERSTEUNING, en inkomsten uit verdienmodellen naar ALGEMENE DEKKINGSMIDDELEN).
- Onder PROGRAMMA'S komen uitgaven voor NLDelta (omvang in 2018 nog niet bekend) en is de uitwerking van verdienmodellen begroot. Voor dit laatste heeft betrekking op marketing verdienmodellen en het ontwerp van een toekomstgericht bezoekerscentrum (Waterdriehoek). Het voordeel in de rekening 2016 had betrekking op de verzekeringsuitkering voor de Bever.
- Onder STIMULERING DUURZAME RECREATIE zijn uitgaven begroot voor onderzoek naar het keurmerk Unesco Biosphere en zijn de exploitaties van de ecolodge, de oplaadpalen en zonnepont Grienduil begroot.

- Aan het hoofdstuk Natuur- en recreatiegebied De Hollandse Biesbosch zijn twee hoofdstukken toegevoegd: OVERHEAD en TREASURY, conform de wijzigingen in de BBV. Onder OVERHEAD vallen de managers, boekhouding en de kosten voor Digifac (financiële administratie).
- De hogere lasten in 2017 t.o.v. 2018 voor het onderdeel RECREATIE- & NATUURGEBIEDEN hebben betrekking op een eenmalige toevoeging van € 40.000 voor een verkenning naar de kwaliteit van waterkeringen in De Hollandse Biesbosch (water en oevers). Daarnaast zijn de beheerkosten verlaagd met de kosten van de manager (OVERHEAD), tegelijkertijd is de inkomst naar € 0 bijgesteld, deze is 'ingelost' door de beheerbijdrage Nieuwe Dordtse Biesbosch.
- Het hogere saldo in 2018 voor het programma TOEZICHT & HANDHAVING wordt veroorzaakt door een verlaging van de legesinkomsten. De legesinkomsten op basis van de legesverordening zijn lager dan voorheen.
- Het verdienmodel natuurbijdrage automobilisten wordt niet uitgerold, dit betekent dat er in 2018 geen uitgaven en inkomsten zijn begroot.
- Het saldo van het BIESBOSCHCENTRUM is in 2018 lager dan eerdere jaren door het verplaatsen van de kosten van de manager en de boekhouding (die voor het eerst in 2017 aan het Biesboschcentrum was toegerekend) naar OVERHEAD en de verdere rentebijstelling. Het effect van de verplaatsing van kosten naar OVERHEAD is het best terug te zien onder 'Algemeen'. Daarnaast is onder Algemeen voor 2018 (-) € 7.500 aan promotiebudget afgeraamd t.b.v. marketing verdienmodellen (PROGRAMMA'S). Het saldo van 'Algemeen' was ook 'laag' in 2016, toen was dat het gevolg van onder andere beperkte uitputting van het promotiebudget (ter financiering van marketingactiviteiten elders in de jaarrekening). Het saldo van 'Gebouw en inrichting' was in 2016 lager vanwege lagere kapitaallasten (lage werkelijke rente en nog afschrijving voor een nieuwe tentoonstelling). Ook voor 'Pont en verhuringen' is het effect van de lage rente evident. In het saldo 2016 van Rondvaart en Pont en verhuringen is ook het effect van goede opbrengsten door het goede weer te zien.
- Voor GEBOUWEN EN WONINGEN geldt dat in 2016 sprake was van vrijval van de voorziening dubieuze debiteuren en een baat vanuit de geliquideerde Stichting recreatieve voorzieningen, in totaal € 27.000 voordelig. In 2018 is het saldo ca. € 13.000 voordeliger dan in 2017 door lagere rentelasten en het verplaatsen van erfpacht van OVERIGE WERKEN DERDEN naar GEBOUWEN EN WONINGEN.
- Onder OVERIGE – WERKEN DERDEN geldt daarnaast dat de kosten van de boekhouding voor 2017 waren verplaatst naar de overige programma's en in 2018 naar OVERHEAD. Daarnaast zijn in 2018 kosten en opbrengsten voor het beheer van de Nieuwe Dordtse Biesbosch toegevoegd. Dat dit per saldo een inkomst van € 30.000 genereert, wordt veroorzaakt doordat de lasten (van de beheerder) elders als OVERHEAD worden gebudgetteerd.
- Bij ALGEMENE DEKKINGSMIDDELEN wordt zichtbaar dat de bijdrage inzake de 3^e Merwedehaven m.i.v. 2017 is vervallen. Voor 2018 zijn de in 2017 deels elders begrote inkomsten vanuit Bedrijfsvrienden en Streekfonds/Beleef en geef begroot voor een totaal van € 106.000. Het saldo onder Diversen is in 2017 lager dan voorheen als gevolg van het verdelen van de kosten van de boekhouding naar de diverse producten binnen het programma Natuur- en recreatiegebieden De Hollandse Biesbosch. Tenslotte is het hogere saldo in 2016 voor gebouwen met name veroorzaakt door de hogere kapitaallasten. De omslagrente is met ingang van 2017 verlaagd.

Van de totale lasten ad. € 3.157.466 is € 426.752 toe te rekenen aan OVERHEAD. De OVERHEAD is 13,5% van de totale lasten.

De geel gemarkeerde regels in de tabel markeren de benodigde inkomsten vanuit verdienmodellen. Onderaan de tabel is een regel met de sommatie van de opbrengst in relatie tot de verdienmodellen weergegeven. Deze opbrengsten zijn bijgesteld ten opzichte van 2017, hetgeen mogelijk was door de verlaging van de (reken)rente.

Tabel: Overzicht baten en lasten (exploitatie)

	Rekening 2016	Begroting 2017			Begroting 2018		
Programma	totaal saldo b&l	totaal saldo b&l	lasten	baten	totaal saldo b&l	mutaties reserves	geraamd resultaat
BESTUURSONDERSTEUNING (algemene kosten)							
OVERHEAD			259.324	38.116	221.208		221.208
Personeelskosten	244.444	225.624	53.420	0	53.420		53.420
Algemene kosten	59.141	72.635	0	0	0		0
Deelnemersbijdragen (algemene kosten)	-251.649	-251.649	0	126.366	-126.366		-126.366
Uittredesommen en subsidie (alg.kosten)	0	0	0	141.652	-141.652		-141.652
Parkschapsbeleid							
PROGRAMMA'S	-30.196	0	205.000	122.500	82.500	-75.000	7.500
Public.uitingen / (bidbook) NL Delta	-31.311	0	0	0	0		0
Waterdriehoek	0	0	25.000	25.000	0		0
Uitwerking verdienmodellen	1.115	0	180.000	97.500	82.500	-75.000	7.500
M.I.V. 2018 ELDERS IN DE BEGROTING							
Gastheerschap	5.277	0	0	0	0		0
Bedrijfsvrienden en Biespas	8.437	-20.000	0	0	0		0
Coördinatie toezicht en handhaving	1.200	10.719	0	0	0		0
Deelnemersbijdragen (algemene kosten)	-10.720	-10.720	0	0	0		0
STIMULERING DUURZ. RECREATIE	3.577	9.645	53.510	45.250	8.260		8.260
Ondergedompeld: Keurmerken/monitor	-17.415	0	15.000	15.000	0		0
SUNBI	3.084	0	0	0	0		0
Exploitaties ecolodge, oplaadp., zonnepo	17.908	9.645	38.510	30.250	8.260		8.260
Natuur- en recreatiegebied de Hollandse Biesbosch (programma van vóór 1/1/2011)							
OVERHEAD	0	0	167.428	0	167.428		167.428
TREASURY							
Rente langlopende leningen	0	0	18.954	0	18.954		18.954
naar taakveld Recreatie	0	0	-18.954	0	-18.954		-18.954
BEHEER RECREATIE- & NATUURGEBIEDEN							
HOLLANDSE BIESBOSCH	810.892	864.117	837.021	73.015	764.006		764.006
Groen	457.557	466.160	499.644	28.843	470.801		470.801
Infrastructuur	103.569	127.235	116.446	4.356	112.090		112.090
Recreatieve voorzieningen	33.513	34.896	30.870		30.870		30.870
Beleef en Geef	0	-6.000	0	0	0		0
Water en Oevers	128.020	174.215	140.529	4.816	135.713		135.713
Natuurbijdrage Recreatievaart	0	-35.000	0	35.000	-35.000		-35.000
Beheer	88.233	102.611	49.532	0	49.532		49.532
TOEZICHT & HANDHAVING	84.261	115.725	133.240	7.500	125.740		125.740
Natuurbijdrage automobilisten	0	-86.025	0	0	0		0
BEZOEKERSMANAGEMENT							
Recreatiemonitor	0	0	10.000	10.000	0		0
Gastheren	0	0	12.000	12.000	0		0
Marketing	0	0	155.609	0	155.609		155.609
BIESBOSCHCENTRUM DORDRECHT	443.046	530.080	717.153	395.386	321.768	-826	320.942
Gebouw en inrichting	117.316	138.435	161.550	26.532	135.018	-826	134.192
Algemeen	369.541	410.318	269.273	43.962	225.311		225.311
Ondernemend BC (2017 ook Bedrijfsvrie	0	-30.000	0	20.000	-20.000		-20.000
Voorlichting & educatie	47.585	51.455	62.130	12.909	49.221		49.221
Rondvaarten & Wandeltochten	-35.050	-28.300	109.271	146.179	-36.906		-36.906
Pont & Verhuring	-56.346	-11.828	114.928	145.804	-30.876		-30.876
GEBOUWEN EN WONINGEN	-62.956	-29.153	141.956	183.048	-41.092		-41.092
Golfbaancomplex en skihelling	-110.268	-98.507	0	98.507	-98.507		-98.507
Concessies	0	-10.000	0	10.000	-10.000		-10.000
Gebouwen en woningen	47.312	79.355	141.956	74.541	67.415		67.415
OVERIGE - WERKEN DERDEN	22.885	-5.042	247.477	277.477	-30.000		-30.000
Doorberekende kosten + boekhouding	22.885	-5.042	25.000	25.000	0		0
Werken derden - NDB	0	0	222.477	252.477	-30.000		-30.000
ALGEMENE DEKKINGSMIDDELEN	-1.471.654	-1.351.033	164.328	1.649.332	-1.485.003		-1.485.003
3e Merwedehaven	-120.622	0	0	0	0		0
Biespas	0	0	164.328	164.328	0		0
Bedrijfsvrienden	0	0	0	100.000	-100.000		-100.000
Streekfonds / Beleef en Geef	0	0	0	6.000	-6.000		-6.000
Deelnemersbijdragen	-1.351.032	-1.351.033	0	914.073	-914.073		-914.073
Uittredesommen en subsidie	0	0	0	464.930	-464.930		-464.930
Mutaties reserves Parkschap							
Mutaties reserves	144.016	-74.923					0
Gerealiseerd en geraamd resultaat	0	0	3.157.466	3.081.642	75.827	-75.825	0
SOM opbrengsten verdienmodellen	8.437	(187.025)			(171.000)		(171.000)

De exploitatiebegroting in detail is opgenomen in bijlage 1.

16.5 Incidentele baten en lasten 2018

Onder incidentele baten en lasten worden tijdelijke posten verstaan die zich in principe gedurende maximaal drie jaar voordoen. De BBV-notitie met betrekking tot incidentele baten en lasten d.d. januari 2012 geeft aan dat meerjarige tijdelijke geldstromen waarvan de eindigheid vastligt vanwege een raadsbesluit en/of een toekenningbesluit worden geklasseerd als incidentele baten en lasten, ook als de geldstroom (nog) langer is dan 3 jaar.

De incidentele baten en lasten in de begroting 2018 hebben betrekking op de subsidie-inkomsten en gerelateerde uitgaven voor het uitwerken van verdienmodellen ad. € 180.000 (onder PROGRAMMA'S). Daarnaast worden de laatste projectmiddelen vanuit Ondergedompeld ingezet voor de huur kantoor Biesboschmuseum (Bestuursondersteuning), projecten Waterdriehoek (PROGRAMMA'S), het onderzoek naar een keurmerk inzake Unesco Biosphere Regio ad. € 15.000 (onder STIMULERING DUURZAME RECREATIE), nulmeting recreatiemonitor ad. € 10.000 (BEZOEKERSMANAGEMENT).

Een deel van de uittredesommen van de provincie Noord-Brabant, te weten € 62.912, en de gemeente Sliedrecht, te weten € 143.000, zijn in de begroting gezet; aangezien de uittredesom eindig is, is sprake van incidentele baten (ALGEMENE DEKKINGSMIDDELEN). Zie ook hoofdstuk 18. Meerjarenraming.

Aangezien het Parkschap uitgaat van een structurele subsidierelatie met de provincie Zuid-Holland, zijn de subsidiebaten niet verantwoord als incidenteel. In de toekomst neemt alleen de zekerheid (nu is 100% gegarandeerd), dat deze subsidie daadwerkelijk wordt verleend, af.

Programma	lasten begroot	baten begroot	saldo
Bestuursondersteuning			
huur Biesboschmuseum	12.500	-12.500	0
ALGEMENE DEKKINGSMIDDELEN			
bijdrage provincie Noord-Brabant	0	-62.912	-62.912
bijdrage Sliedrecht	0	-15.828	-15.828
Parkschapsbeleid			
PROGRAMMA'S			
Bijdragen projecten Waterdriehoek	25.000	-25.000	0
Marketing verdienmodellen	30.000	-22.500	7.500
Ontwerp Ondernemend Biesboschcentrum (Waterdriehoek)	150.000	-75.000	75.000
STIMULERING DUURZAME RECREATIE			
Onderzoek naar keurmerk Unesco Biosphere Regio	15.000	-15.000	0
Natuur- en recreatiegebieden Hollandse Biesbosch			
BEZOEKERSMANAGEMENT			
Nulmeting Recreatiemonitor	10.000	-10.000	0
ALGEMENE DEKKINGSMIDDELEN			
bijdrage Sliedrecht		-127.172	-127.172
Mutatie reserves			
Onttrekking best.reserve tentoonstelling	0	-75.000	-75.000
Totaal incidentele baten en lasten 2016	242.500	-440.912	-198.412

17. GEPROGNOSTICEERDE BALANS

De geprognosticeerde balans voor 2018 is hieronder weergegeven.

GEPROGNOSTICEERDE BALANS VOOR 2018

	Geraamde stand per		Geraamde mutaties		Geraamde stand per	
	31 december 2017		in 2018		31 december 2018	
ACTIVA						
Vaste activa						
Investeringen	940.138	E	-3.023	E	937.115	E
	<u>1.157.286</u>	M	<u>-69.844</u>	M	<u>1.087.442</u>	M
	2.097.424		-72.867		2.024.557	
E: Investerings met Economisch nut / M: Investerings met Maatschappelijk nut						
Vlottende activa						
Vorraden	32.500		2.000		34.500	
Vorderingen met rentetypische looptijd van 1 jaar en korter	115.000		-40.000		75.000	
Liquide middelen						
Kas/Bank/Giro	65.000		113.000		178.000	
	2.309.924		2.133		2.312.058	
PASSIVA						
Reserves & voorzieningen						
Voorzieningen	398.406		21.008		419.414	
Algemene reserve Parkschap	518.103		63.127		581.230	
Bestemmingsreserves	<u>235.080</u>		<u>6.342</u>		<u>241.422</u>	
	1.151.589		90.477		1.242.066	
Langlopende schulden	236.667		-123.334		113.333	
Kortlopende schulden	512.419		-94.645		417.774	
Overlopende passiva	409.249		129.636		538.885	
	2.309.924		2.133		2.312.058	

Investerings

Het Besluit Begroting en Verantwoording (BBV) onderscheidt investeringen naar economisch en maatschappelijk nut. Investerings met een economisch nut betreffen vaste activa die verhandelbaar zijn (gebouwen, grond, voertuigen) of waar inkomsten tegenover staan (rioleringen, leges en dergelijke). Deze investeringen moeten worden geactiveerd en reserves mogen niet op deze investeringen in mindering worden gebracht. Daarnaast mag er niet resultaatgericht worden afgeschreven en moet consistent worden afgeschreven. Wel mogen bijdragen van derden die direct gerelateerd zijn aan de investering in mindering worden gebracht.

Investerings in de openbare ruimte met maatschappelijk nut zijn meestal investeringen waarop langdurig onderhoud moet worden gepleegd (wegen, bruggen, water, pleinen, parken, openbaar groen en dergelijke). Met ingang van begroting 2018 moeten ook deze investeringen, voor zover het gaat om nieuwe investeringen, worden geactiveerd.

Voorheen was het activeren van investeringen met een maatschappelijk nut nog een keuze, en binnen het Parkschap steeds minder toegepast. Het Parkschap activeerde tot op heden van de investeringen in de openbare ruimte met een maatschappelijk nut waarvan investeringen in de inrichting van het gebied, toiletgebouwen, fietspaden, gemalen, en het ponton voor de waterbus de belangrijkste zijn. Investerings met maatschappelijk nut zijn in tegenstelling tot investeringen met economisch nut niet verhandelbaar en ze genereren geen middelen (bijvoorbeeld huur- of pachtbrenngsten).

De begroting van het Parkschap bevat momenteel beperkt investeringen in maatschappelijk nut. Het 'langdurig onderhoud' is opgenomen in de onderhoudsfondsen; hierbij moet worden gedacht aan budgetten om fietspaden van nieuwe slijtlagen te voorzien, pompen van gemalen te vervangen etcetera. Het betreft niet levensduurverlengend onderhoud.

De onderhoudsfondsen bevat ook de vervanging van speelaanleidingen met een beperkte omvang. Het Parkschap is voornemens om een ondergrens vast te stellen voor investeringen met maatschappelijk nut, zodat dergelijke vervangingen in het onderhoudsfonds kunnen blijven. Door hiervoor te kiezen beperken we de administratieve lasten. Met deze lijn volgt het Parkschap de lijn van de gemeente Dordrecht.

Nieuwe investeringen worden onderscheiden in:

- routine investeringen, waarvan wordt voorgesteld deze bij het vaststellen van de begroting 2018 te autoriseren;
- overige investeringen, waarvoor autorisatie zal worden gevraagd middels een inhoudelijk uitgewerkt voorstel.

Voor meer informatie over het geraamde verloop van de investeringen wordt verwezen naar hoofdstuk 9, de staat van vaste activa en het meerjarig overzicht nieuwe investeringen (beide laatste overzichten opgenomen als bijlage).

Jaarlijks terugkerende arbeidskosten gerelateerde verplichtingen

De jaarlijks terugkerende arbeidskosten gerelateerde verplichtingen zijn opgenomen in de reguliere exploitatie en de meerjarenraming.

Financiering

Leningenportefeuille (opgenomen)

Het is mogelijk dat in de toekomst een nieuwe geldlening moet worden opgenomen. Voor de uitwerking van de verdienmodellen zijn subsidies verkregen, waarvan het Parkschap via bevoorschotting vooralsnog voldoende middelen beschikbaar heeft. Wanneer deze subsidies zijn afgerekend en/of grotere (investerings)uitgaven zijn voorzien (bijvoorbeeld voor het bezoekerscentrum), beide in 2017/2018, moet misschien een nieuwe lening worden aangetrokken. In het geval een nieuwe lening noodzakelijk is, zal een voorstel aan het bestuur worden voorgelegd.

In de bijlagen bij de productenraming is het verloopoverzicht van de leningenportefeuille opgenomen.

Reserves

Ultimo 2018 bedraagt de stand van de reserves € 822.652. De omvang van de algemene reserve bedraagt ultimo 2017 € 581.230. Voor de risico's is een risicobedrag berekend (kans maal financiële omvang) voor de periode 2017-2017 (tijdshorizon van 3 jaar). Het risicobedrag komt uit op ca. € 687.000 (d.d. maart 2017).

Het niveau van de algemene reserve is hiermee niet geheel toereikend voor het opvangen van de gevolgen van risico's. Wel is het schap in staat is om substantiële risico's op te vangen via de algemene reserve vanwege de garantstelling door de deelnemers.

Schenkingen werden in de bestemmingsreserve Donaties (Hollandschap) gestort, deels ter dekking van uitgaven voor het Beverbos (DuPont/Chemours) en voor diverse voorzieningen.

Naar verwachting zullen donaties van Bedrijfsvrienden worden ontvangen, ten behoeve van de financiering van het onderhoud en beheer en voor recreatie in het gebied.

Voor de middelen van de bestemmingsreserve vervanging tentoonstelling geldt dat de afschrijving voortvloeiend uit de vervanging van de tentoonstelling en/of inrichting van het Biesboschcentrum Dordrecht wordt gefinancierd vanuit deze bestemmingsreserve.

De ontwikkeling van de reserves vanaf 2015 is in de volgende tabel weergegeven:

	Ontwikkelingen			
	2015	2016	2017	2018
Algemene reserve	605.369	694.345	582.739	581.230
Bestemmingsreserves	224.016	279.056	192.889	132.222
Reserve afschrijving economisch nut (RAEN)	0	0	122.850	109.200
Totaal reserves	829.384	973.401	898.478	822.652

Voor meer informatie over het geraamde verloop van de onderscheiden reserves wordt verwezen naar de staat van reserves, opgenomen als bijlage.

Voorzieningen

De geraamde uitgaven in de onderhoudsfondsen zijn voorjaar 2016 herzien op grond van enkele geactualiseerde MOP's, waaronder voor dukdalven, afmeerpalen en steigers en voor gebouwen (Zuileshoeve). De dotatie is geïndexeerd met de actuele indexering voor 2018.

Ultimo 2018 bedraagt de stand van de voorzieningen € 419.414. Het voorzieningenniveau wordt voorlopig toereikend geacht voor de verwachte toekomstige onderhoudslasten.

De ontwikkeling van de voorzieningen is in de volgende tabel weergegeven:

	Ontwikkelingen			
	2015	2016	2017	2018
Voorzieningen	394.503	425.240	444.943	419.414
Totaal voorzieningen	394.503	425.240	444.943	419.414

Voor meer informatie over het geraamde verloop van de onderscheiden voorzieningen wordt verwezen naar de staat van voorzieningen en de meerjarige onderhoudsplanningen, zoals opgenomen in de bijlage.

18. MEERJARENRAMING

In onderstaande tabel is de meerjarenraming 2018 tot en met 2022 opgenomen. Daar waar sprake is van nieuw beleid (verdienmodellen in de vorm van nieuwe opbrengsten), is dit apart weergegeven. Kostenbesparingen zijn niet zichtbaar gemaakt.

De verschillen tussen de jaren worden veroorzaakt door mutaties in kapitaallasten.

De meerjarenbegroting Parkschap NP De Biesbosch is hieronder weergegeven.

Programma	Saldi meerjarenbegroting				
	2018	2019	2020	2021	2022
Hoofdstuk 1. Bestuursondersteuning (algemene kosten)					
Lasten taakveld Overhead	259.323	246.823	246.823	246.823	246.823
Lasten taakveld Recreatie	53.420	53.420	53.420	53.420	53.420
Baten inclusief deelnemersbijdragen	-306.134	-293.634	-293.634	-293.634	-221.285
Saldo Bestuursondersteuning	6.609	6.609	6.609	6.609	78.958
BCF					
Lasten	135.562	135.562	135.562	135.562	135.562
Baten	-135.562	-135.562	-135.562	-135.562	-135.562
Saldo	0	0	0	0	0
Parkschapsbeleid					
Hoofdstuk 3. Stimulering duurzame recreatie					
Lasten	53.510	38.505	38.524	38.520	38.515
Baten inclusief deelnemersbijdragen	-45.250	-30.250	-30.250	-30.250	-30.250
Saldo	8.260	8.255	8.274	8.270	8.265
Hoofdstuk 2. Programma's					
Lasten	205.000	0	0	0	0
Baten	-122.500	0	0	0	0
Saldo	82.500	0	0	0	0
Natuur- en recreatiegebieden De Hollandse Biesbosch (programma vóór 2011)					
Lasten taakveld overhead	167.428	167.428	167.428	167.428	167.428
Baten	0	0	0	0	0
Saldo	167.428	167.428	167.428	167.428	167.428
Hoofdstuk 5. Beheer Natuur en Recreatiegebieden					
Lasten	837.021	836.308	835.595	834.073	834.915
Baten	-38.015	-38.015	-38.015	-38.015	-38.015
Baten nieuw beleid (natuurbijdr.recreatievaart)	-35.000	-35.000	-35.000	-35.000	-35.000
Saldo	764.006	763.293	762.580	761.058	761.900
Hoofdstuk 6. Toezicht en Handhaving					
Lasten	133.240	134.011	133.950	133.888	133.826
Baten	-7.500	-7.500	-7.500	-7.500	-7.500
Saldo	125.740	126.511	126.450	126.388	126.326
Hoofdstuk 4. Bezoekersmanagement Recreatiemonitor en gastheren					
Lasten	22.000	12.000	12.000	12.000	12.000
Baten	-22.000	-12.000	-12.000	-12.000	-12.000
Saldo	0	0	0	0	0
Biesboschcentrum Dordrecht					
Lasten	717.153	715.674	718.685	719.024	718.130
Baten	-375.386	-375.386	-375.386	-375.386	-375.386
Baten - nieuw beleid	-20.000	-20.000	-20.000	-20.000	-20.000
Saldo	321.767	320.288	323.299	323.638	322.744
Marketing					
Lasten	155.609	155.609	155.609	155.609	155.609
Baten	0	0	0	0	0
Saldo	155.609	155.609	155.609	155.609	155.609
Hoofdstuk 7. Gebouwen en Gronden					
Lasten	141.956	139.249	140.833	141.609	141.366
Baten	-173.048	-173.048	-173.048	-173.048	-173.048
Baten - nieuw beleid (Concessies)	-10.000	-10.000	-10.000	-10.000	-10.000
Saldo	-41.092	-43.799	-42.215	-41.439	-41.682
Hoofdstuk 8. Werken voor derden					
Lasten	247.477	247.477	247.477	247.477	247.477
Baten	-277.477	-277.477	-277.477	-277.477	-277.477
Saldo	-30.000	-30.000	-30.000	-30.000	-30.000

Vervolg op volgende pagina

Programma	SalDI meerjarenbegroting				
	2018	2019	2020	2021	2022
Hoofdstuk 9. Algemene Dekkingsmiddelen					
Verdienmodellen					
Lasten nieuw beleid (Biespas)	164.328	164.166	164.005	163.843	147.515
Baten nieuw beleid (bedrijfsvr., Biespas, Beleef en geef)	-270.328	-270.166	-270.005	-269.843	-253.515
Saldo	-106.000	-106.000	-106.000	-106.000	-106.000
BCF					
Lasten	226.574	226.574	226.574	226.574	226.574
Baten	-226.574	-226.574	-226.574	-226.574	-226.574
Saldo	0	0	0	0	0
Algemene dekkingsmiddelen - bijdragen (voormalige) deelnemers					
Deelnemersbijdragen	-914.072	-914.072	-914.072	-914.072	-914.072
Inkomensoverdrachten voormalige deeln.	-464.930	-464.930	-464.930	-464.930	-414.267
Saldo	-1.379.002	-1.379.002	-1.379.002	-1.379.002	-1.328.339
Parkschap - som programma's					
Totale lasten Parkschap	3.519.601	3.272.806	3.276.485	3.275.850	3.259.160
Totale baten Parkschap	-3.443.776	-3.283.614	-3.283.453	-3.283.291	-3.143.951
Totaal geraamd saldo baten & lasten	75.825	-10.808	-6.968	-7.441	115.209
Mutaties reserves Parkschap					
Mutatie reserve donaties	0	0	0	0	0
Dotatie reserve tentoonstellingen	18.333	18.333	18.333	18.333	18.333
Onttrekking reserve afschrijving economisch nut (tentoonstelling)	-13.650	-13.650	-13.650	-13.650	-13.650
Onttrekking algemene reserve	-80.509	-5.496	-5.483	-5.470	-5.458
Geraamd resultaat Parkschap (overschot of tekort t.o.v. 2018)					
(- = overschot, + = tekort)	0	-11.621	-7.769	-8.228	114.435
Geraamd resultaat Parkschap (overschot of tekort t.o.v. voorgaand kalenderjaar)					
		-11.621	3.852	-460	122.664

Leeswijzer

De meerjarenbegroting sluit, op de laatste jaarschijf (2022), nagenoeg. De beperkte fluctuaties onder aan de streep hebben betrekking op fluctuaties in kapitaallasten over de jaren. Het 'Geraamd resultaat Parkschap (overschot of -tekort t.o.v. 2018)' betreft het voortschrijdend exploitatieoverschot of -tekort. In de regel eronder ('Geraamd resultaat Parkschap (overschot of -tekort t.o.v. voorgaand kalenderjaar)') wordt aangegeven voor welk bedrag in dat jaar sprake is van een overschot of een oplossing moet worden gevonden voor een tekort (mits het eventuele tekort van het voorgaande jaar in dat jaar ook daadwerkelijk wordt weggewerkt).

Bijzonderheden meerjarenbegroting

De totale baten en lasten inclusief mutaties reserves in de begroting 2018 bedragen € 3.585.005. Deze dalen met ingang van de jaarschijf 2019 met ca. € 247.000 ten opzichte van 2018. Dit wordt veroorzaakt door de incidentele baten en lasten die de begroting 2018 bevat, in de vorm van marketing verdienmodellen, het ontwerp ondernemend bezoekerscentrum, en de eerder genoemde incidentele uitgaven op basis van de resterende middelen Ondergedompeld. Dit impliceert dat geen huurbudget meer beschikbaar is voor de kantoorlocatie in het Biesboschmuseum.

Met ingang van 1/1/2018 zijn drie deelnemers uitgetreden. Een subsidieregeling en twee uittredesommen zullen de komende jaren (mede) voorzien in de benodigde middelen. Vooralnog worden de uittredesommen, die gebaseerd zijn op een aantal maal de deelnemersbijdrage van die deelnemer in 2017, met die omvang meerjarig begroot. In deze systematiek zal in 2022 de uittredesom van de provincie Noord-Brabant zijn opgesoupeerd. Ook gaat de gegarandeerde subsidie van de provincie Zuid-Holland van 100% deelnemersbijdrage 2017 naar 85% deelnemersbijdrage 2017. Dit betekent dat in de financiering een aan deze zaken toe te rekenen gat valt van € 123.013.

Met de door te maken transitie waarin de financiering van het Parkschap anders moet zijn geregeld, en het bezoekerscentrum anders zal worden gerund, zal het tekort moeten gaan verdwijnen. Hoe dit tekort exact op te lossen is nog niet aan te geven, vanwege de grootse beweging die het Parkschap zal maken met NLDelta, andere financieringsmodellen als uitkomst van de governance-discussie en een nieuw model voor een ondernemend bezoekerscentrum. De oplossing zal een samenspel zijn van minder kosten en een andere financiering. Al deze

ontwikkelingen zijn in 2017 in gang gezet; verwacht mag worden dat deze in 2022 effect hebben gesorteerd.

Overigens is een andere verdeling van de aanwending van de uittredesommen mogelijk, afhankelijk van de wijze waarop het Parkschap wil anticiperen op deze uittreding. Denk hierbij aan het verdienmodel Ondernemend Biesboschcentrum, waarbij het centrum (deels) door een ondernemer(s) zal worden gerund. De uittredesommen, mits (nog) beschikbaar, zouden kunnen voorzien in de dekking van frictiekosten.

De provincie Zuid-Holland heeft aangegeven dat aanvullende subsidies kunnen worden aangevraagd voor aansprekende projecten.

Financierings(on)mogelijkheden

Voor de financiering van bestaande voorzieningen en nieuwe voorzieningen is naar nieuwe bronnen gezocht middels de uitwerking van zogenaamde verdienmodellen.

Het Parkschap heeft er, net als in eerdere jaren, voor gekozen de opbrengsten hiervan in haar begroting te verwerken. Een alternatieve werkwijze zou zijn alle onderdelen, waarvoor nieuwe opbrengsten de daadwerkelijke uitvoering mogelijk maken, te schrappen in afwachting van deze opbrengsten.

Het Parkschap vindt dit niet verantwoord, maar schetst in plaats daarvan de financiële risico's die samenhangen met deze nieuwe opbrengsten.

Mocht blijken dat verdienmodellen niet (kunnen) worden geïmplementeerd of veel minder opbrengsten genereren dan verwacht dan zullen medio voorjaar 2018 maatregelen worden genomen met betrekking tot de openingstijden van het Biesboschcentrum, gebiedsonderhoud en vervanging van voorzieningen. De gevolgen hiervan zullen zichtbaar zijn.

Voor het verwerven van de nieuwe inkomsten, al dan niet via projectvoorstellen, is meer inzet vanuit het Parkschap nodig (dan in het geval van de eerdere financiering) en is sprake van concurrentie met andere projecten (Beleef & Geef, Streekfonds).

Voor andere verdienmodellen zal sprake zijn van een gewijzigde zeggenschap over de bestedingen, hiertoe is in 2016 een governance traject gestart. Daarnaast is het verdienmodel natuurbijdrage recreatievaart ingestoken op zeggenschap; vertegenwoordigers uit die sector praten mee over de inrichting van het model en de bekostiging van de voorzieningen. Dit kan in de toekomst betekenen dat sommige voorzieningen zullen verdwijnen en andere daarvoor in de plaats komen.

Bijdragen vanuit Beleef en Geef moeten voorzien in de financiering van onder andere terreinmeubilair en publieksvoorzieningen. De concessies dragen bij aan het groenonderhoud, waaronder naast het instandhouden van een beleefbaar natuurlijk 'decor' ook het onderhoud aan evenemententerreinen, routes, zwemplas en grienden. De inkomsten vanuit de natuurbijdrage recreatievaart zijn te relateren aan het beheer en onderhoud m.b.t. water en oevers. Denk hierbij aan het baggeren van vaarwegen, oeverbescherming in de havens en kosten voor dukdalven, afmeerpalen en aanlegsteigers.

De bijdragen van Bedrijfsvrienden en/of de Biespas tenslotte kunnen worden ingezet voor de voor bedrijfsvrienden relevante thema's, bijvoorbeeld voorlichting en educatie, marketing van het gebied, het recreatieterrein De Hollandse Biesbosch, een deel van de vernieuwing in het bezoekerscentrum etcetera.

Een nadere detaillering van het meerjarenoverzicht staat in bijlage 7.